

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.**

**ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ Π.Δ.Ι.**

**ΕΠΟΠΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΣΑΚΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

**ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ:
ΚΥΡΙΑΖΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ
Α. Μ. : 0200022**

**ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ:
2003-2004
ΕΞΑΜΗΝΟ: 8^ο**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2878/1
Ημερ. Εισ.: 25-06-2004
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2004
ΚΥΡ

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ : Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ	Σελ.3
ΜΕΡΟΣ Α.1 : ΤΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ	Σελ.4
ΜΕΡΟΣ Α.2 : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ	Σελ.6
ΜΕΡΟΣ Α.3 : ΠΩΣ ΣΤΗΝΕΤΑΙ ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ	Σελ.8
ΜΕΡΟΣ Α.4 : ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ	Σελ.10
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ.14

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Όπως όλοι οι θεσμοί έτσι και τα μουσεία συνδέονται με το ιδιαίτερο ιστορικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ιδρύονται και λειτουργούν. Στην ιστορική πορεία των μουσείων μέσα στο χρόνο διαφαίνονται ορισμένες τομές που διαφοροποίησαν ριζικά τις κοινωνικές, πολιτιστικές, παιδευτικές και πολιτικές διαστάσεις της λειτουργίας και του ρόλου των μουσείων.

Η ετυμολογία της λέξης «μουσείο, παραπέμπει στις Μούσες. Το μουσείο «είναι» ο χώρος η έδρα και ο ναός των Μουσών. Οι Μούσες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, θεωρούνταν ότι ενέπνευσαν τους ανθρώπους στο δημιουργικό τους έργο, στην «ποίηση» και στην «τέχνη». Σύμφωνα λοιπόν, με την αρχαία ελληνική μυθολογία, οι Μούσες ανάγονται σε δυνάμεις έμπνευσης για την δημιουργία του πολιτισμού, η Μνημοσύνη σε μήτρα του πολιτισμού και το Μουσείο σε έδρα των Μουσών, σε κατεξοχήν χώρο πολιτισμού, σε χώρο έμπνευσης και δημιουργίας, σε χώρο ποίησης, τέχνης, γνώσης και μνήμης.

Επισημαίνοντας από την αρχή ότι η σημερινή υπόσταση του μουσείου δεν μπορεί να συνδεθεί με την αρχαιότητα, από την οποία εξάλλου ως τέτοια απουσίαζε, το σύγχρονο μουσείο δεν αντικρούει το ετυμολογικό και μυθολογικό του υπόβαθρο.

Γιατί, το περιεχόμενο του μουσείου όπως το γνωρίζουμε σήμερα, αποτελείται από έργα της τέχνης των ανθρώπων, και με τους ευνοϊκούς όρους που θέτει για τον πολιτισμό η μνήμη. Τα μουσειακά αντικείμενα συνδεδεμένα, κάποτε με την ανθρώπινη ζωή, γνώση, ανάγκη, τέχνη κι εμπειρία και με το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον των ανθρώπινων κοινωνιών, παρουσιάζονται στο μουσείο, για να «διαφυλάξουν» την μνήμη, να «διαφυλάξουν» «να αποκαλύψουν» ή να «δομήσουν» την αλήθεια και να εξυπηρετήσουν, έτσι, την ανθρώπινη μνήμη, γνώση, σκέψη και δημιουργία, τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Στην εργασία μου αυτή θα αναφερθώ στην πορεία και στην ανάπτυξη του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος που εδρεύει στην ιστορική πόλη του Ναυπλίου. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει το θεωρητικό υπόβαθρο και περιέχει τα πεπραγμένα του ιδρύματος, στοιχεία για την παρουσίαση των λαογραφικών συλλογών, πληροφορίες για το πώς στήνεται μια έκθεση και λεπτομέρειες για την οργάνωση και συγκρότηση της λαογραφικής συλλογής.

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. ΤΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Η κ. Ιωάννα Παπαντωνίου είχε αρχίσει τις πρώτες ενέργειες της για την σύσταση του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος από το 1959. Οι παλαιότερες σχετικές συμβολαιογραφικές πράξεις ανάγονται στις 7-9-1968 και 11-7-1972. Η έγκριση της συστάσεως του και η κύρωση του οργανισμού του Ιδρύματος πραγματοποιήθηκαν στις 9-3-1974 με Προεδρικό Διάταγμα.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Τα κεντρικά γραφεία (αρχείο, βιβλιοθήκη) μεταφέρονται στο Ναύπλιο (Ιανουάριος 1977) κι αρχίζουν οι εργασίες οργάνωσης με προσωρινή στέγαση στην κατοικία του διευθυντή. Η εγκατάσταση στα νέα κτήρια αρχίζει το Μάρτιο κι ολοκληρώνεται σε μια πρώτη μορφή, τον Ιούνιο. Ταυτόχρονα καταβάλλεται πολυπaráλληλη συνεχής προσπάθεια με βάση την μελέτη οργάνωσης και λειτουργίας του Ιδρύματος για :

Α) Την ολοκλήρωση του κτηρίου που θα διαρκέσει με τις εργασίες αποπεράτωσης του ως τον Σεπτέμβριο και τις επιμέρους συμπληρωματικές μικρές εργασίες βελτίωσης του ως τα τέλη του χρόνου.

Β) Τον εξοπλισμό του κτηρίου σ' έπιπλα, μηχανήματα και σκεύη. Η φροντίδα αυτή θα καλύψει σ' όλη την διάρκεια του χρόνου, σημαντικό μέρος της εργασίας του προσωπικού για την ανεύρεση, επιλογή και παραγγελία (με έρευνες της ελληνικής και ξένης αγοράς και μειοδοτικούς διαγωνισμούς) του καταλληλότερου, σε κάθε περίπτωση υλικού σύμφωνα με τις σύγχρονες μουσειολογικές απαιτήσεις. Η επίπλωση περιλαμβάνει, εκτός από τον αναγκαίο βασικό εξοπλισμό (γραφεία, τραπέζια, καθίσματα διαφόρων τύπων) πολλές ντουλάπες για την ταξινόμηση των μουσειακών αντικειμένων και την φύλαξη του περιουσιακού υλικού και βιβλιοθήκες. Ειδικές δελτιοθήκες (για την βιβλιοθήκη και την έρευνα), σχεδιοθήκες κι αρχειοθήκες κάλυψαν τις βασικές ανάγκες του Κέντρου Έρευνας.

Γ) Την οργάνωση της λειτουργίας του Ιδρύματος. Γι' αυτή το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε την εξ αρχής σύνταξη των αναγκαίων βιβλίων με βάση την σύγχρονη διεθνή μουσειολογική πρακτική. Μελετήθηκε κι εκτυπώθηκε ειδικό Μητρώο Βιβλιοθήκης και διαμορφώθηκε το σύστημα ειδικής ταξινόμησης της και απογράφηκαν με βάση αυτό όλα τα βιβλία του Ιδρύματος. Επίσης μελετήθηκαν και συντάχθηκαν ειδικό μητρώο για το περιουσιακό υλικό του Ιδρύματος (ακίνητα, έπιπλα, σκεύη, μηχανήματα) και βιβλίο για τα αναλώσιμα υλικά. Μελετήθηκε κι οργανώθηκε εξ αρχής το διοικητικό αρχείο του Ιδρύματος.

Δ) Την ολοκλήρωση της μελέτης εγκαταστάσεων των συστημάτων ασφαλείας, την επιλογή και παραγγελία των αναγκαίων υδρομετρικών μηχανημάτων, την αναφορά μιας πρώτης σειράς πυροσβεστικών συσκευών

Ε) Την μελέτη σε μια πρώτη μορφή, του εσωτερικού κανονισμού του Ιδρύματος.

Παράλληλα οργανώθηκε η Δανειστική Ιματιοθήκη σε ιδιαίτερο χώρο του Ιδρύματος.

2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Το 1979, το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα ανανεωμένο σε υποδομή από τον διευθυντή του Στέλιο Παπαδόπουλο, προτάθηκε για το Ευρωπαϊκό Βραβείο του Μουσείου της Χρονιάς. Το Π.Λ.Ι αφού μελέτησε τότε την εξέλιξη στον τομέα των εκθέσεων στην Ευρώπη, αποφάσισε να λάβει μέρος στον διαγωνισμό του 1981, αναμορφώνοντας τον χώρο του ισογείου του Λαογραφικού μουσείου στο Ναύπλιο.

Το αποτέλεσμα είναι γνωστό: το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα έγινε το πρώτο ελληνικό μουσείο που τιμήθηκε με το ευρωπαϊκό αυτό βραβείο. Η επίδραση της βράβευσης του Π.Λ.Ι ήταν άμεση κι έμμεση.

Κυρίως, ανάγκασε πολλούς από τους υπεύθυνους των μουσείων ή εκθέσεων να βλέπουν και να παρατηρούν, παρά απλώς να κοιτάζουν. Άνοιξε ακόμα το δρόμο στην έκθεση, με ένα θέμα που κατευθύνεται με ποικιλία μέσων. Η μουσειολογική επιστήμη στην Ελλάδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Κάθε επιτυχημένη λοιπόν προσπάθεια αποτελεί φαινόμενο στο χώρο και στο χρόνο, γεγονός που χαρακτηρίζει άλλωστε γενικά τα πολιτιστικά κι άλλα, στην Ελλάδα. Το Π.Λ.Ι δεν αποτελεί εξαίρεση. Η προσέγγιση του αποτελεί παράδειγμα σειράς ενεργειών μιας ομάδας ανθρώπων, ντόπιων, που ενήργησαν στο δεδομένο θέμα με υπευθυνότητα και προβληματισμό, όχι μόνο παρόρμηση, με μόνο δικαιολογητικό την καλή πρόθεση.

Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

- **ΤΟ ΚΤΗΡΙΟ** : Το κτήριο παλιό ή νεόδμητο, πρέπει να είναι κατάλληλα διαμορφωμένο, προκειμένου να στεγάσει μια συλλογή ή ένα μουσείο. Πρέπει να είναι τουλάχιστον αντισεισμικό, να αντέχει στο βάρος μεγάλου αριθμού επισκεπτών ανά τετραγωνικό μέτρο, να διαθέτει συστήματα πυρασφάλειας, αντικλοπής και κλιματισμού και να έχει αν είναι δυνατόν θερμομόνωση ή ηχομόνωση.
- **Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ** : ο χώρος της έκθεσης είναι προτιμότερο να είναι ενιαίος, ώστε να μπορεί να διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες, με όσο το δυνατόν λιγότερα ανοίγματα για περισσότερη ασφάλεια.
- **ΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΩΝ ΑΠΟΘΗΚΩΝ** : οι χώροι των αποθηκών είναι εξίσου σημαντικοί με την έκθεση. Κι εδώ ένας ενιαίος χώρος χωρίς ανοίγματα είναι ο ιδανικός. Είτε στην έκθεση είτε στις αποθήκες, αν υπάρχουν παράθυρα, θα πρέπει να έχουν διπλά τζάμια και παντζούρια, μπάρες και συστήματα αντικλοπής και κλιματισμού.
- **ΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ** : Οι χώροι της διοίκησης περιλαμβάνουν τα γραφεία, τα αρχεία και την βιβλιοθήκη. Οι χώροι αυτοί πρέπει να είναι φροντισμένοι, γιατί αποτελούν και χώρους δημοσίων σχέσεων. Η προσωπικότητα εκείνων που εργάζονται σ' ένα μουσείο καθρεφτίζεται στους χώρους αυτούς.
- **ΟΙ ΤΟΥΑΛΕΤΕΣ** : οι τουαλέτες πρέπει να είναι κατά προτίμηση – τουλάχιστον δύο, μια για τους άντρες και μια για τις γυναίκες. Φυσικά πρέπει να είναι καθαρές σε κάθε στιγμή

- **ΟΙ ΧΩΡΟΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ** : χώροι ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να υπάρχουν. Σε αυτούς τους χώρους λειτουργεί το «ζωντανό μουσείο». Είναι οι χώροι που θα στεγάζουν τα παιδικά προγράμματα, τα εκπαιδευτικά και τα άλλα προγράμματα όπως διαλέξεις, προβολές κ.α
- **ΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ** : Τα εργαστήρια είναι χώροι που λίγα μόνο μουσεία μπορούν να διαθέσουν, είναι δηλαδή οι χώροι για την συντήρηση των μουσειακών αντικειμένων κι οι χώροι των διαφόρων κατασκευών που χρειάζεται ένα μουσείο.
- **ΤΑ ΠΩΛΗΤΗΡΙΑ** : Τα πωλητήρια έχουν γίνει πλέον θεσμός και μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στα οικονομικά ενός μουσείου. Στα πωλητήρια θα συμπεριλάβουμε και το καφενείο του μουσείου, που είναι κι ο μόνος εσωτερικός χώρος που μπορεί να επιτρέπεται το κάπνισμα.
- **ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ** : Το προσωπικό αποτελείται από : α) τον διευθυντή, β) το επιστημονικό προσωπικό (γραμματέας, ερευνητές, λογιστές κ.α), γ) το εποπτικό προσωπικό (φύλακες), δ) το τεχνικό προσωπικό (συντηρητές, τεχνίτες, καθαρίστριες), ε) το παιδαγωγικό προσωπικό (νηπιαγωγοί, ξεναγοί). Οι σχέσεις του προσωπικού με το ίδρυμα, στο οποίο εντάσσεται το μουσείο, ρυθμίζονται από έναν εσωτερικό κανονισμό, που συντάσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος σε συνεργασία με το Νομικό Σύμβουλο του Ιδρύματος κι εγκρίνεται από το αρμόδιο Υπουργείο.

3. ΠΩΣ ΣΤΗΝΕΤΑΙ ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

Μια έκθεση είναι ανάλογη με τον όγκο του μουσείου, αν είναι δηλαδή μεγάλο, μικρό ή συλλογή. Η γεωγραφική θέση του μουσείου καθορίζει εν μέρει το είδος της έκθεσης ή των εκθέσεων που θα στηθούν. Μια έκθεση μπορεί να είναι γενική, ειδική, μόνιμη, περιοδική ή κινητή.

Για το σχεδιασμό της έκθεσης, σημαντικές είναι η τεχνική, η επιστημονική και η αισθητική πλευρά. Η έκθεση πρέπει να θυμίζει ένα πλούσιο εικονογραφημένο βιβλίο, να περιλαμβάνει δηλαδή, κείμενα, φωτογραφίες, γραφικά σχέδια και φυσικά τα εκθέματα – τα μουσειακά αντικείμενα.

Όταν επιλέγει το θέμα πρέπει να οργανωθεί μια έρευνα πάνω στο θέμα της έκθεσης. Στην συνέχεια γράφεται ένα σενάριο. Ακολουθεί ο σχεδιασμός, ιδανικά από έναν αρχιτέκτονα – διακοσμητή σε συνεργασία με τους ανθρώπους του μουσείου. Η έκθεση πρέπει να αποκαλύπτει την προσωπικότητα του επιστημονικού προσωπικού και όχι μόνο την προσωπικότητα του αρχιτέκτονα ή του διακοσμητή. Ο αρχιτέκτων πρέπει να ερωτάται πάντα σε κάθε επέμβαση στην αισθητική του μουσείου. Το μουσείο έχει την υποχρέωση να ανυψώνει την αισθητική των επισκεπτών.

- **ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ :**

Ο σχεδιασμός αρχικά περιλαμβάνει την κάτοψη με πρόβλεψη των όγκων, του δαπέδου και της οροφής. Τότε πρέπει να αποφασιστεί η διαδρομή που θα ακολουθεί ο επισκέπτης και που θα υποδηλωθεί με διακριτικά σημάδια και βέλη.

Ακολουθεί ο σχεδιασμός για την εγκατάσταση του φωτισμού και του κλιματισμού. Σημαντική είναι η σταθερή θερμοκρασία – υγρασία καθώς κι ο σωστός – ακίνδυνος φωτισμός.

Αποφασίζεται πλέον ποια αντικείμενα των συλλογών του μουσείου εικονογραφούν το θέμα που έχει επιλεγεί. Με τα επιλεγμένα κείμενα, χρωμογραφίες, σχέδια, μουσειακά κι άλλα αντικείμενα πρέπει να αποφασιστεί το είδος της προθήκης και των άλλων βοηθητικών στοιχείων που θα χρησιμοποιηθούν (κούκλες, λεζάντες, πετονιά για το κρέμασμα των αντικειμένων φωτογραφίες και μεγενθυμένα κείμενα με φωτοσύνθεση ή δακτυλογράφηση σε ηλεκτρική γραφομηχανή, αποτυπωμένα ιδανικά στην επιλεγμένη επιφάνεια με μεταξοτυπία)

Τα τζάμια των προθηκών πρέπει να είναι, αν είναι δυνατόν, άθραυστα για την ασφάλεια των θεατών ή ακόμα κι από πλέξιγκλας. Τα επιλεγμένα μουσειακά αντικείμενα πρέπει να είναι λίγα. Ο μεγάλος αριθμός εκθεμάτων κουράζει τον επισκέπτη που ασυναίσθητα παραλείπει να τα δει.

- **ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ :**

Χρειάζεται καθημερινός έλεγχος των προθηκών και των χώρων (μύγες, αράχνες, απρόβλεπτα). Χρειάζεται εβδομαδιαίος καθαρισμός των χώρων (σκούπισμα με ηλεκτρική σκούπα, σφουγγάρισμα, εξωτερικό πλύσιμο των υαλοπινάκων των προθηκών, ξεσκόνισμα). Ετήσιος καθαρισμός πραγματοποιείται, οπότε κλείνει το μουσείο (για όσο χρονικό διάστημα κριθεί απαραίτητο) προκειμένου να καθοριστούν

τα εσωτερικά των προθηκών, να ελεγχθούν τα μουσειακά κι άλλα αντικείμενα, τα φωτιστικά σώματα, να γίνουν κάποιες αλλαγές και να πάρει την άδεια του ο φύλακας.

- **ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ, ΑΡΙΘΜΟΙ, ΕΠΕΞΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ :**

Η σημασία ενός καταλόγου δεν μπορεί να τονιστεί αρκετά. Ο κατάλογος είναι αυτό που ουσιαστικά μένει από κάθε έκθεση. Κάθε βοήθημα για την κατανόηση της έκθεσης είναι προτιμότερο να είναι δίγλωσσο, π.χ. ελληνικά κι αγγλικά. Πρέπει να είναι σύντομο, ενδιαφέρον και κατανοητό. Κάθε βοήθημα, κατάλογος, αρίθμηση προθηκών κι αντικειμένων, μεγενθυμένα αντικείμενα, σχέδια κ.α πρέπει να είναι κομψά και φροντισμένα. Οι υπεύθυνοι του μουσείου σέβονται τον επισκέπτη, τον μεταχειρίζονται σαν φιλοξενούμενο φίλο. Σημαντική είναι η ξενάγηση, που δεν πρέπει να γίνεται από τον φύλακα, εκτός αν έχει εκπαιδευτεί γι' αυτό το σκοπό.

- **ΦΩΤΙΣΜΟΣ**

Φωτισμός προβλέπεται για το χώρο γενικά και για τις προσθήκες ειδικά. Βασικές αρχές είναι η ομαλή μετάβαση από τον εξωτερικό φωτεινό χώρο (ήλιος) στον εσωτερικό (χαμηλός φωτισμός). Είναι προτιμότερος ο γενικός χαμηλός φωτισμός που κάνει εντονότερο τον φωτισμό των προθηκών καθώς επίσης ο ψυχρός φωτισμός (λευκό ή κίτρινο) ο άνετος φωτισμός που δεν κουράζει τα μάτια.

- **ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΣ – ΑΦΥΓΡΑΝΣΗ**

Οι συλλογές ενός μουσείου αποτελούν μέρος της εθνικής μας κληρονομιάς κι έχουμε υποχρέωση να τις διαφυλάξουμε, όσο γίνεται πιο καλά για τις επόμενες γενιές. Η σκόνη, οι μύκητες, οι υπεριάδεις ακτινοβολίες που προέρχονται από τον φυσικό, τον τεχνητό φωτισμό και τα φλας καθώς κι ο υπερβολικός ζήλος μας μπορούν να καταστρέψουν σε ελάχιστο χρόνο αντικείμενα που επέζησαν αναλλοίωτα για πάμπολλα χρόνια στα σεντούκια των γιαγιάδων μας.

Η δημιουργία ενός μουσείου δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται επιπόλαια. Δεν είναι χώρος ερασιτεχνικού αυτοσχεδιασμού. Η μουσειολογία είναι κι αυτή μια επιστήμη.

4. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Μια λαογραφική Συλλογή είναι η Συλλογή που περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο, αντικείμενα με λαογραφικό περιεχόμενο, δηλαδή αντικείμενα σχετικά με τον υλικό – ιδίως – νεοελληνικό πολιτισμό. Η Συλλογή Λαογραφικών Αντικειμένων εμπλουτίζεται με την βιβλιοθήκη και τεκμηριώνεται με τα αρχεία.

• Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Βιβλιοθήκη ενός μουσείου πρέπει να είναι άρτια και να περιέχει κυρίως εκδόσεις άμεσα σχετικές με τα λαογραφικά αντικείμενα. Στην βιβλιοθήκη επίσης μπορούν να ενταχθούν διάφορα χειρόγραφα και έγγραφα που φωτίζουν μερικές πλευρές των αντικειμένων της Συλλογής (όπως διαθήκες και προικοσύμφωνα παλαιότερων χρόνων, σχετικά έγγραφα κ.α.)

• ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ

Τα Αρχεία ενός Μουσείου αποτελούν το τεκμηριωτικό υλικό των Λαογραφικών Συλλογών συνοψίζονται στα ακόλουθα :

1. Το φωτογραφικό αρχείο ή φωτοθήκη, που περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό σχετικά με την λαογραφική συλλογή
2. η ταινιοθήκη, με ταινίες, βίντεο κ.λ.π
3. η ηχοθήκη, που περιλαμβάνει δίσκους, κασέτες, συνεντεύξεις κι άλλο σχετικό υλικό
4. άλλα μικρότερης σημασίας. Αρχεία, τα οποία περιέχουν χάρτες, σχέδια, κάρτες, υλικό.

• ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

A. Είδος αντικειμένων – Περιεχόμενο και σκοπός της Συλλογής

Λέγοντας λαογραφική Συλλογή δεν πρέπει να εννοούμε μόνον τα αντικείμενα εκείνα που είναι αισθητικά ωραία, τα «έργα τέχνης», αλλά κυρίως τα αντικείμενα που έχουν αξία για την χρήση και την τεχνική τους. Στην παραδοσιακή κοινωνία δεν υπάρχει ο διαχωρισμός του χρηστικού αντικειμένου από το καλλιτεχνικό. Το κάθε αντικείμενο – μοναδικό στο είδος του – είναι συγχρόνως πρακτικό κι αισθητικό. Παρουσιάζονται δύο περιπτώσεις κατά φάσεις της δημιουργίας μιας Λαογραφικής Συλλογής.

Στην πρώτη περίπτωση έχουμε μια συλλογή την οποία δημιούργησε ένας ιδιώτης συλλέκτης, και η οποία κατά κανόνα παρουσιάζει μια θεματική ομοιογένεια.

Ο συλλέκτης συγκεντρώνει συνήθως ομοιογενή αντικείμενα, με καθορισμένα τόσο τα γεωγραφικά όσο και τα χρονικά πλαίσια (π.χ συλλογή με δείγματα ξυλογλυπτικής από την Θεσσαλία, ή συλλογή με έργα μεταλλοτεχνίας από την κεντρική Μακεδονία κ.λ.π). Ή ακόμη ο συλλέκτης μπορεί να έχει δημιουργήσει μια συλλογή με μεγαλύτερη θεματική ποικιλία, όπως π.χ κάθε εργαλείο το οποίο έχει

σχέση με την γεωργία κι ιδίως με την καλλιέργεια και την επεξεργασία των προϊόντων της, όπως είναι το βαμβάκι, το λάδι κ.λ.π.

Από την ώρα όμως που η ιδιωτική αυτή συλλογή αποκτά νομική υπόσταση, και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την μονιμότητα, την διατήρηση και τον εμπλουτισμό της, τότε – επειδή ακριβώς τα όρια της συλλογής είναι ήδη προκαθορισμένα – είναι εύκολο να καθοριστεί και ο σκοπός της.

Στην δεύτερη περίπτωση συμβαίνει σχεδόν το αντίστροφο. Προηγείται δηλαδή το νομικό πλαίσιο για την ίδρυση ενός μουσείου ή μιας συλλογής ενώ αυτό βρίσκεται στα πρώτα ακόμη βήματα της συγκέντρωσης του υλικού – το οποίο μάλιστα μπορεί να είναι κι εντελώς ετερόκλητο – κι έπειτα ακολουθεί η συστηματική δημιουργία της συλλογής.

Καθώς θα διατυπωθεί εκ των προτέρων ο σκοπός της συλλογής, θα καθοριστεί αντίστοιχα και το είδος των αντικειμένων που θα αναζητηθούν για να προστεθούν στην συλλογή. Έτσι, η συλλογή θα εμπλουτίζεται σωστά και θα μπορέσει να αποκτήσει πληρότητα κι αυτοτέλεια.

Ειδικά για την δημιουργία μιας νέας λαογραφικής συλλογής, ή και για τον εμπλουτισμό κάθε συλλογής που έχει ήδη δημιουργηθεί, είναι ανάγκη να καθοριστεί με σαφήνεια το είδος των αντικειμένων που θα συγκεντρώνονται. Σκοπός της συλλογής στο μέλλον θα είναι η συγκέντρωση, η διαφύλαξη, η μελέτη και η προβολή των συγκεκριμένων αντικειμένων που μπορούν να συμπεριληφθούν στην συλλογή, κι όχι οποιοδήποτε ετερόκλητου αντικειμένου.

Βέβαια, για τον εντοπισμό και την συγκέντρωση του υλικού είναι απαραίτητο να προηγηθεί η σχετική έρευνα, ώστε το κάθε αντικείμενο να συνδέεται με τον τόπο, τον χρόνο, τις συνθήκες και τους ανθρώπους που το δημιούργησαν και το χρησιμοποίησαν.

Το μουσειακό αντικείμενο πρέπει να είναι απόλυτα τεκμηριωμένο. Γιατί ο κύριος λόγος που οδηγεί στην δημιουργία της Λαογραφικής συλλογής είναι η μελέτη της κοινωνίας που δημιούργησε τα αντικείμενα αυτά.

Μια λαογραφική συλλογή μπορεί να είναι γενικού περιεχομένου, να αποτελείται δηλαδή από αντικείμενο κάθε κατηγορίας, χωρίς περιορισμό προέλευσης, όπως συμβαίνει με τις συλλογές του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης της Αθήνας, είτε να υπάρχει μόνο γεωγραφικός περιορισμός – μικρότερος ή μεγαλύτερος – όπως συμβαίνει με το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας, το οποίο συγκεντρώνει υλικό από την Βόρεια Ελλάδα ή με το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, στο Ναύπλιο, που έχει ως κύριο σκοπό την συγκέντρωση, μελέτη και προβολή του νεοελληνικού πολιτισμού της Πελοποννήσου.

Επίσης, μια λαογραφική συλλογή μπορεί να είναι εξειδικευμένη, να περιλαμβάνει δηλαδή μια μόνο κατηγορία αντικειμένων και να αντιπροσωπεύει ολόκληρο ή μέρος του ελληνικού χώρου. Εδώ ανήκουν η Συλλογή Παραδοσιακών Κεραμικών του Καθηγητή Β. Κυριαζόπουλου, η Συλλογή Λαϊκών Μουσικών Οργάνων του μουσικολόγου και Φοίβου Ανωγειανάκη κι ακόμη, η Συλλογή αντικειμένων σχετικών με την «Μητέρα» του ιατρού κ. Χρήστου Οικονομόπουλου. Επίσης, η Συλλογή Αγροτικών Εργαλείων και Παραδοσιακών Επαγγελμάτων της Εταιρείας Λαογραφικών Μελετών αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εξειδικευμένης «μονογραφικής» λαογραφικής συλλογής. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται επίσης η Συλλογή Αρχιτεκτονικών Μελών της Διεύθυνσης Λαϊκού Πολιτισμού, καθώς κι

αντικείμενα κι εργαλεία που αφορούν ορισμένες προβιομηχανικές τέχνες κι ασχολίες του λαού μας, για την μελέτη των οποίων εκπονούνται ειδικές έρευνες.

B. ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Μια Λαογραφική Συλλογή δεν μένει στάσιμη. Επιδίωξη βασική είναι ο εμπλουτισμός της, δηλαδή η αύξηση του αριθμού των αντικειμένων που την απαρτίζουν. Αυτός ο εμπλουτισμός μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους : με αγορές, με δωρεές και με ανταλλαγές.

Η αγορά μουσειακού υλικού είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος για να αυξηθεί σε αριθμό η λαογραφική συλλογή. Βρίσκεται όμως με άμεση συνάρτηση με τις οικονομικές δυνατότητες του φορέα που την πραγματοποιεί. Στην περίπτωση που οι οικονομικές δυνατότητες για απόκτηση νέου υλικού είναι περιορισμένες, πράγμα πολύ συνηθισμένο, χρειάζεται να προηγηθεί μια ιεράρχηση και μια προσεκτική αξιολόγηση των αναγκών της συλλογής.

Μια σχετική αξιολόγηση μπορεί να γίνει ως εξής :

1. Να προηγηθεί η αγορά των αντικειμένων που λείπουν από την συλλογή και τα οποία κρίνονται ως βασικά για την ολοκλήρωση της.
2. Να προτιμούνται τα παλαιότερα, τα σπανιότερα και τα πιο αντιπροσωπευτικά
3. Να προτιμούνται τα χρησιμοποιημένα, τα απλά και «φθαρμένα» κι όχι τα ωραία κι αμεταχείριστα αντικείμενα.
4. Πολύτιμα είναι και τα μισοτελειωμένα ή τα επισκευασμένα, ή τα μεταποιημένα για δεύτερη χρήση αντικείμενα, επειδή μπορούν να μας δείξουν τα διάφορα στάδια της κατασκευής τους.

Η δωρεά αντικειμένων είναι πάντοτε ευπρόσδεκτη. Σ' αυτήν όμως την περίπτωση δεν πρέπει τα μουσεία να δέχονται υλικό που ξεφεύγει από τους στόχους της συλλογής τους. Εκτός, να δεχτούνε το δωριζόμενο, ετερόκλητο γι' αυτά αντικείμενο, απλώς ως μεσολαβητές, για να μην «πάει χαμένο» - όταν γνωρίζουν ότι ο ιδιοκτήτης του δεν έχει την δυνατότητα ή την διάθεση να το προσφέρει στον αρμόδιο φορέα.

Ανταλλαγή, τέλος, μπορεί να γίνει ανάμεσα σε δύο λαογραφικές συλλογές που η κάθε μια τους έχει καθοριστεί ως σκοπό την συγκέντρωση αντικειμένων με διαφορετικό περιεχόμενο. Ωστόσο, στο σημείο αυτό υπάρχει μια συγκεκριμένη δυσχέρεια : όσο δύσκολο είναι να εντοπίσουνε τα μουσεία και στην συνέχεια να συγκεντρώσουν καινούριο μουσειακό υλικό, αλλά τόσο, ίσως μερικές φορές δυσκολότερο – είναι το να αφαιρέσουνε, να διώξουνε, να «αποχωριστούνε», το υλικό εκείνο που απομακρύνεται από τους συγκεκριμένους στόχους της συλλογής τους. Δεν είναι εύκολη πράξη η αφαίρεση, αλλά μερικές φορές επιβάλλεται να την αποτολμούνε τα μουσεία αλλιώς ζημιώνεται η ποιότητα του συνόλου της συλλογής.

Το υλικό που για ένα μουσείο είναι δευτερεύον ή «άχρηστο» μπορεί να είναι πολύτιμο για μια συλλογή που βρίσκεται σε γειτονική πόλη. Με μια δωρεά ή με μια ανταλλαγή και οι δύο συλλογές μπορούν να γίνουν πλουσιότερες. Η περίπτωση της δωρεάς περικλείει γενναιότητα. Εξάλλου, η περίπτωση της αμοιβαίας ανταλλαγής είναι ο δικαιότερος τρόπος, η ιδανική λύση για την δημιουργία αυτοτελών θεματικά συλλογών.

Δεν προσφέρεται τίποτα στην επιστήμη της Λαογραφίας, στην μελέτη του νεοελληνικού πολιτισμού, στον τόπο μας γενικότερα, εάν στην ίδια γεωγραφική περιοχή, μερικές φορές στο ίδιο χωρίο, υπάρχουν δύο ή περισσότεροι ιδιώτες ή σωματεία ή σύλλογοι με ισάριθμες συλλογές που εκ των πραγμάτων, κάθε μια τους θα είναι ελλιπής.

Η λαογραφική συλλογή που δεν δέχεται να αλληλοσυμπληρωθεί με μια άλλη, προορίζεται να παραμείνει φτωχή, τόσο σε περιεχόμενο όσο και σε σπουδαιότητα. Εξυπηρετεί απλώς κάποια πρόσκαιρη προσωπική φιλοδοξία και προβολή.

Ακόμη χειρότερο είναι αυτό που παρατηρείται αρκετά συχνά, ιδίως τα τελευταία χρόνια : ενώ δηλαδή, σε μια πόλη υπάρχει ήδη ένα «Μουσείο», ιδρυμένο πριν μερικά χρόνια, ή ενώ υπάρχει ένας σύλλογος με παρόμοιο σκοπό, εντελώς παράδοξα ιδρύεται κι άλλη παρόμοια συλλογή από άλλον φορέα. Πόσο, όμως θα ήταν καλύτερα και πόσο πιο ουσιαστικά ωφέλιμο, εάν το διάσπαρτο κι ελάχιστο ανθρώπινο δυναμικό μπορούσε να συνεργαζόταν όσο το δυνατόν πληρέστερα, με κοινό σκοπό και με κοινή επιδίωξη την διάσωση του λαογραφικού υλικού και την πλήρη αντιπροσώπευση του τόπου μας.

Τέλος, άλλοι τρόποι εμπλουτισμού μιας λαογραφικής συλλογής είναι :

Η παραγγελία νέου, σύγχρονου υλικού, εφόσον αυτό εξακολουθεί να κατασκευάζεται με τον παραδοσιακό τρόπο και σήμερα. Ακόμη, εμπλουτισμός της συλλογής μπορεί να γίνει με την σχολαστική και λεπτομερή φωτογράφιση και την αναλυτική περιγραφή στοιχείων, των οποίων δεν είναι δυνατή η συγκέντρωση, όπως π.χ. τα αρχιτεκτονικά μνημεία ή τα στάδια κι οι φάσεις μιας εργασίας (π.χ. γνέσιμο) ή μιας τελετής και διαδικασίας (π.χ. ο στολισμός του νυφιάτικου κεφαλόδεσμου στην Σκόπελο). Μέσα στα όρια της λαογραφικής συλλογής ανήκει κι η αναπαράσταση διάφορων μεγάλων κατασκευών (όπως το λιοτρίβι, των αλώνι κ.λ.π). Αυτό πρέπει να επιχειρείται όταν η διατήρηση των εγκαταστάσεων αυτών στον τόπο που βρίσκονται είναι προβληματική, ή όταν η μεταφορά τους στο χώρο του μουσείου είναι ανέφικτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νάκου Ειρήνη. «Εμείς τα πράγματα και ο πολιτισμός», Νήσος. Αθήνα 2001.
- Παπαντωνίου Ιωάννα. «Παρουσίαση λαογραφικών συλλογών», «Συγκρότηση κι οργάνωση της λαογραφικής συλλογής» στο Εκπαιδευτικό σεμινάριο: Λαογραφικά μουσεία και συλλογές Οργάνωση – λειτουργία, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Υπουργείο Πολιτισμού Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού και Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, Αθήνα 1985.
- Πελοποννησιακόν Λαογραφαφικόν Ίδρυμα, Εθνογραφικά. Ναύπλιο 1978.

Β' ΜΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ	Σελ 17
ΜΕΡΟΣ Β.1.: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Σελ 18
ΜΕΡΟΣ Β.2.: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ	Σελ 20
ΜΕΡΟΣ Β.3.: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΑ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ	Σελ 27
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ 28

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ / ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Η τεκμηρίωση των αντικειμένων των μουσειακών συλλογών αποτελεί μια εργασία πολύπλοκη, επίπονη όσο κι απαραίτητη στα λαογραφικά/ εθνολογικά μουσεία κι η ταξινόμηση τους σε κατηγορίες είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την σωστή οργάνωση και διαχείριση των συλλογών.

Είναι γνωστό ότι πολλά λαογραφικά / εθνολογικά μουσεία προήλθαν από συλλογές ιδιωτών συλλεκτών, που αντικειμενικές συνθήκες τους εμπόδισαν πολλές φορές να αντιμετωπίσουν τα αντικείμενα ως φορείς πληροφοριών μιας άλλης κοινωνίας και να ερευνήσουν συστηματικά για την μαρτυρία του κοινωνικού και πολιτισμικού συνόλου από όπου προέρχονταν το αντικείμενο. Κυριαρχούσαν συχνά τα κριτήρια της αισθητικής και καλλιτεχνικής αξίας των αντικειμένων. Ως εκ τούτου, η τεκμηρίωση τους απομακρύνονταν από την κοινωνία όπου είχαν παραχθεί και για την οποία μπορούσαν να λειτουργήσουν στην επιτόπια έρευνα από ειδικευμένους επιστήμονες στον ελληνικό χώρο κι η συνακόλουθη απομάκρυνση από πολύτιμες αυθεντικές πηγές πληροφοριών (ανθρώπινες μαρτυρίες) με το πέρασμα του χρόνου, είχαν ως αποτέλεσμα την συσσώρευση προβλημάτων ολοκληρωμένης τεκμηρίωσης των συλλογών και την μείωση του ενδιαφέροντος για την πληρέστερη διαχείριση τους.

Η τεκμηρίωση των συλλογών στηρίχτηκε (και στηρίζεται) περισσότερο στην βιβλιογραφία και ως εκ τούτου η ταξινόμηση του υλικού – απαραίτητη για την οργάνωση και διαχείριση των συλλογών (για μελέτη κι έρευνα κυρίως) – στηρίχτηκε σε μια πρωτοβάθμια αντιμετώπιση που ξεκινούσε από το υλικό (ύλη) κι ήταν εξυπηρετική σ' ένα μικρό ποσοστό, αλλά δεν μπορούσε να αναπαραστήσει ικανοποιητικά την κοσμοθεωρία της συγκεκριμένης κοινωνίας μέσα από τα αντικείμενα.

Κι αυτό, γιατί η ταξινόμηση στα είδη βίου της παραδοσιακής κοινωνίας (φυσικός – υλικός, κοινωνικός, πνευματικός) κι η αντιστοιχία της στην ταξινόμηση του υλικού οδηγούσε (κι οδηγεί) είτε στην δημιουργία πολυάριθμων και διαφορετικών κατηγοριών είτε σε αναντιστοιχίες με κατατάξεις αποδεκτές από την λαογραφία (εννοιολογική διαφορά στο χαρακτηρισμό του λαογραφικού υλικού) είτε σε δημιουργία αυθαίρετων κριτηρίων (π.χ. ζώνη : Μπορεί να ταξινομηθεί στην κατηγορία επιμέλεια σώματος, που ανήκει στην ευρύτερη κατηγορία φυσικός – υλικός βίος ή στην **τέχνη**, που είναι υποκατηγορία του πνευματικού βίου).

Έτσι λοιπόν, το δεύτερο μέρος της πτυχιακής μου εργασίας περιλαμβάνει πληροφορίες για την ταξινόμηση των λαογραφικών / εθνολογικών συλλογών, τα κριτήρια της ταξινόμησης των μουσειακών αντικειμένων, το πρόγραμμα της ηλεκτρονικής τεκμηρίωσης των μουσειακών συλλογών που έχει επιμεληθεί το Π.Α.Ι καθώς και τα προβλήματα έρευνας που απαντώνται στα εθνολογικά μουσεία.

ΜΕΡΟΣ Β΄

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η ταξινόμηση είναι μουσειακή λειτουργία άμεσα συνυφασμένη με την καταγραφή και τεκμηρίωση των μουσειακών αντικειμένων. Συνιστάται στην φυσική και διανοητική οργάνωση των τεκμηρίων και απώτερη επιδίωξη της είναι η οργάνωση των τεκμηρίων να καθιστά εμφανή τόσο την μεταξύ τους σύνδεση όσο και το δεσμό τους με την δραστηριότητα που τα δημιούργησε. Με άλλα λόγια τα τεκμήρια πρέπει να ενταχθούν στο δίκτυο σχέσεων που αναπτύσσεται στο εσωτερικό του μουσειακού υλικού και να τεκμηριώνουν τις πράξεις από τις οποίες προήλθαν. Πιο απλά, με τον όρο **ταξινόμηση** εννοούμε την τακτοποίηση και το διαχωρισμό του μουσειακού υλικού (και τις πληροφορίες που μεταφέρουν τα αντικείμενα) με βάση ορισμένα συγκεκριμένα κριτήρια, σε κατηγορίες, διαβαθμίσεις, υποκατηγορίες κ.λ.π, κι αυτό ως προς το σκοπό της εξυπηρέτησης της χρήσης, της μελέτης, του ελέγχου, της αποθήκευσης / συντήρησης και του εμπλουτισμού του υλικού με νέα αντικείμενα.

Μια λαογραφική συλλογή που είναι εξειδικευμένη, περιλαμβάνει δηλαδή μόνο μια κατηγορία αντικειμένων κι αντιπροσωπεύει ολόκληρο ή μέρος του ελληνικού χώρου, δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα στον τρόπο ταξινόμησης του υλικού. Τέτοιες εξειδικευμένες **μονογραφικές** λαογραφικές συλλογές εξυπηρετούνται εύκολα κι ευέλικτα με ειδολογική ή γεωγραφική ταξινόμηση της συλλογής, τέτοια που να επιτρέπει την διαχείριση για κάθε σχετική εργασία (έρευνα, έκθεση, μελέτη, δημοσίευση).

Για παράδειγμα :

1. **Ξυλόγλυπτα:** α) ρόκες, αδράχτια, σφοντύλια, χτένια, κασέλες κ.λ.π, από β) μια ή διαφορετικές περιοχές
2. **Υφαντά:** α) χράμια, σεντόνια, πετσέτες, κιλίμια κ.α από, β) μια ή διαφορετικές περιοχές

Δεν αντιμετωπίζεται όμως τόσο απλά το πρόβλημα όταν μια λαογραφική συλλογή είναι γενικού περιεχομένου, δηλαδή αποτελείται από αντικείμενα κάθε κατηγορίας και χωρίς περιορισμό προέλευσης (ΜΕΛΤ, ΠΛΙ) ή υπάρχει μόνο γεωγραφικός περιορισμός (ΛΕΜΜ). Σ' αυτή την περίπτωση, η προσπάθεια ομαδοποίησης των αντικειμένων και των κοινών χαρακτηριστικών τους επιβάλλει την αναγνώριση του φυσικού αντικειμένου με τέτοιο τρόπο ώστε :

Α) Να είναι μονάδα μιας κατηγορίας (συνόλου αντικειμένων)

Β) Να έχει κάποια κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα (attributes – τοπικό όνομα, θέμα, διαστάσεις, ύλη, κ.λ.π)

Γ) Να συνδέεται με κάποιες πράξεις (χρόνος, τόπος, πρόσωπο)

Το σύνολο του υλικού – αντικείμενα και τεκμηρίωση – πρέπει να ταξινομείται στις αντίστοιχες μονάδες της επιστημονικής συλλογής (μουσειακά αντικείμενα) και του αρχείου (τεκμηριωτικό υλικό στους τεχνικούς φακέλους) σύμφωνα με ταξινομητικά διαγράμματα, που με εξαντλητική μελέτη έχουν την πρόθεση και τον τελικό στόχο της μέγιστης ενοποίησης τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στο ΠΛΙ, για τις ανάγκες τεκμηρίωσης και ταξινόμησης του υλικού χρησιμοποιήθηκε αρχικά ο τύπος βασικού καταλόγου απογραφής που χρησιμοποιεί το Μουσείο των Arts et Traditions Populaires (ATR) και τα πρότυπα του ICOM, προσαρμοσμένα στις ανάγκες ενός περιφερειακού (αποκεντρωμένου Μουσείου)

Το ταξινομητικό διάγραμμα που αναπτύχθηκε έχει σήμερα ως εξής:

Κατάλογος κατηγοριών :

01	A	Αργυρά (επάργυρα, κράματα, όπλα, μετάλλια, παράσημα)
02	X	Χάλκινα (μπρούτζινα, κράματα χαλκού, ορειχάλκινα)
03	Σ	Σιδερένια (και μολυβένια, κατώτερα μέταλλα, Κ.Α.Π)
04	Κο	Κοκκάλινα (και ελεφαντόδοντο, κέρατα, κ.λ.π)
05	Υ	Υφαντική (και βιομηχανικά υφάσματα)
06	E	\Ενδυμασία (και παπούτσια, τσάντες, καπέλα, περουκίни, και λοιπά εξαρτήματα)
07	Κ	Κεντητική
08	Π	Πήλινα (και γυάλινα)
09	Ξ	Ξύλινα (και ξυλόγλυπτα, κολοκύθες, καλάμια, εργαλεία κ.λ.π
10	Δφ	Διάφορα (κεριά, ψωμιά, πλαστικά κι αντικείμενα από περισσότερα του ενός υλικά, διακοσμητικά, αναμνηστικά, χάρτινα κ.λ.π)
11	Λ	Λίθινα (και λιθανάγλυφα, ορυκτά, πετρώματα)
12	Κα	Καλάθια (ψάθινα)
13	Πλ	Πλεκτά
14	Z	Zωγραφική (και εικόνες)
15	Ο	Μουσικά Όργανα
16	Εικ	Εικονοθήκη (χαρακτικά, χαλκογραφίες, ξυλογραφίες, λιθογραφίες, παλιές φωτογραφίες)
17	Θ	Θέατρο (φιγούρες, Καραγκιόζη, κουκλοθέατρο, σκηνικά)
18	Ππ	Παιδικό Παιχνίδι (και σχολικά αντικείμενα που έχουν σχέση με το παιδί, εκτός ενδυμασίας)
19	Δ	Δέρμα (εκτός από παπούτσια και τσάντες)
20	Στ	Σταμπωτά
21	Κος	Κόσμημα
22	Εθ	Έθιμα – Λατρεία

Το ταξινομητικό σύστημα των συλλογών του ΠΛΙ στηρίχτηκε κυρίως στην κατάταξη των αντικειμένων σε μια κατηγορία **Ύλης** (Ξύλο, Σίδηρο, Πηλός κ.α) και σε μια κατηγορία **Λειτουργίας** (Ενδυμασία, Παιδικό Παιχνίδι κ.α)

Στις περιπτώσεις που αυτό δεν ήταν δυνατό, χρησιμοποιήθηκαν – σε συνδυασμό – περισσότερα του ενός κριτήρια π.χ. :

Ύλη και Τεχνική ή Χρήση και Λειτουργία.

Στην κάθε κατηγορία αναπτύσσονται διαγράμματα ταξινομητικά που συμβάλλουν στην πληρέστερη τεκμηρίωση (Είδος, Χαρακτηρισμός, Γεωγραφική Κατανομή) και διευκολύνουν στην αναζήτηση κι έρευνα στις αντίστοιχες μονάδες των συλλογών.

Σχετικό με την κατάταξη του υλικού είναι το θέμα της **αυθεντικότητας** και της τελικής ένταξης του αντικειμένου στις μουσειακές συλλογές, ανάλογα με την φιλοσοφία που διέπει την πολιτική συγκέντρωσης του εθνογραφικού υλικού.

Το παραπάνω ταξινομητικό σύστημα καλύπτει τις ανάγκες του ΠΛΙ, παρά τις όποιες περιπτώσεις σύνθετων αντικειμένων, που παρουσίασαν προβλήματα στην τελική τους κατάταξη (είναι καταγραμμένες οι περιπτώσεις, που λειτουργούν ως παραδείγματα) αλλά διαπιστώνεται ανάγκη παραπέρα βελτίωσης.

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται αναλυτικά οι λειτουργίες του προγράμματος, όσον αφορά τον τρόπο εισαγωγής στοιχείων, την διόρθωση του, την εκτύπωση τους, την έρευνα αντικειμένων, την εκτύπωση αναλυτικού βιβλίου εισαγωγής των αντικειμένων ανά έτος και κατηγορία κ.λ.π.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ

Με την έναρξη του προγράμματος εμφανίζεται η οθόνη με τις διάφορες λειτουργίες, οι οποίες εξηγούνται αναλυτικά με την σειρά που παρουσιάζονται

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Στο πεδίο υπάρχουν δύο επιλογές :

- ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
- ΒΙΒΛΙΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Εμφανίζεται η οθόνη όπου ο χειριστής θα αρχίσει την εισαγωγή των αντικειμένων. Σ' αυτή την οθόνη – όταν θα προχωρήσει η ηλεκτρονική καταγραφή αντικειμένων – ο χειριστής θα έχει την δυνατότητα αναζήτησης αντικειμένου με βάση τον αριθμό του βιβλίου εισαγωγής. Τέλος, σ' αυτή την οθόνη θα επιλέξει την εκτύπωση της οποίας καρτέλας αντικειμένου τον ενδιαφέρει. Επίσης, σ' αυτή την οθόνη θα γίνονται οι διορθώσεις ή οι τυχόν διαγραφές.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΡΤΕΛΑΣ ΑΝΑ ΟΘΟΝΗ

Τα στοιχεία για κάθε οθόνη καταχώρησης αναλύονται με την σειρά που εμφανίζονται στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

ΟΘΟΝΗ 1:

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

- Αριθμός βιβλίου εισαγωγής (μέχρι 25 χαρακτήρες)

Ο αριθμός βιβλίου εισαγωγής είναι μοναδικός κι αφορά το κάθε αντικείμενο που εισέρχεται προς καταγραφή στο μουσείο ή φορέα. Ο Αριθμός Βιβλίου Εισαγωγής πρέπει να είναι σταθερός κι ομοιογενής.

Ο τρόπος καταχώρησης είναι ως εξής :

Α) Το πρώτο μέρος του Αριθμού Βιβλίου Εισαγωγής δηλώνει το **έτος εισαγωγής** στο μουσείο ή φορέα κι αποτελείται από 4 χαρακτήρες (π. χ 1990 ή 1996 ή 2000 κ.ο.κ.)

Β) Το δεύτερο αφορά την **κατηγορία στην οποία ανήκει το αντικείμενο** (π.χ Ενδυμασία, εικονοθήκη, κ.λ.π) κι αποτελείται από δύο χαρακτήρες (π.χ 06 για την Ενδυμασία, 21 για το Κόσμημα κ.λ.π)

Γ) Το τρίτο μέρος αφορά τον **αύξοντα αριθμό** του αντικειμένου της συγκεκριμένης κατηγορίας στην ίδια χρονιά.. παράδειγμα : εάν έχουμε το πρώτο αντικείμενο της κατηγορίας Ενδυμασία του έτους 1997, γράφουμε 1997.06.0001

Δ) Το τελευταίο μέρος αφορά τις τυχόν **«προεκτάσεις»** του αντικειμένου. Ένα για παράδειγμα έχουμε ένα γυναικείο σύνολο, που αποτελείται από πουκάμισο, φούστα, ζώνη, το αντικείμενο παίρνει την προέκταση Α-Γ, που δηλώνει τα τρία τμήματα του ίδιου συνόλου.

- **Χαρακτηρισμός**

Είναι η κύρια ονομασία του αντικειμένου, π.χ Φούστα, Κέντημα, Ταγάρι, Τάμα κ.λ.π. Επιλέγεται με το σύμβολο που υπάρχει δεξιά από κατάλογο ο οποίος θα δημιουργηθεί, ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε φορέα.

- **Κατηγορία**

Αφορά την κατηγορία στην οποία ανήκει το αντικείμενο. Επιλέγεται με το σύμβολο που υπάρχει δεξιά, από κατάλογο που θα δημιουργηθεί

- **Παλιός αριθμός**

Εάν ήδη έχουν καταχωρηθεί στοιχεία με αριθμό εισαγωγής και τώρα αλλάζουν – σύμφωνα με τον προτεινόμενο τρόπο καταχώρησης – σ' αυτό το σημείο γράφεται ο παλιός αριθμός.

- **Αριθμός Δελτιοκαταλόγου**

Αφορά μια συγκεκριμένη κατηγορία κι όλα τα αντικείμενα, λόγω των ετών της ίδιας κατηγορίας. Γράφουμε το αρχικό γράμμα (γνώρισμα) της κατηγορίας (π.χ Ξ για τα Ξύλινα) και τον αύξοντα αριθμό του αντικειμένου, ξεκινώντας από το πρώτο αντικείμενο του πρώτου έτους αυτής της κατηγορίας

- **Αυθεντικότητα**

Δηλώνει εάν το αντικείμενο είναι Γνήσιο ή Αντίγραφο ή αναπαραγωγή ή Μοντέλο κ.λ.π. Η επιλογή γίνεται με το πλήκτρο F2, που εμφανίζει το αντίστοιχο κατάλογο.

- **Κατάσταση**

Δηλώνει την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το αντικείμενο, εάν π.χ. έχει φθορές ή λεκέδες, ή είναι σπασμένο ή έχει συντηρηθεί κ.λ.π. Η επιλογή γίνεται με δεξί κλικ του ποντικού. Η κατάσταση καλό είναι να «καταλογοποιηθεί...» π.χ.: ΦΘΑΡΜΕΝΟ, ΣΥΝΤΗΡΗΜΕΝΟ, ΣΠΑΣΜΕΝΟ κ.ο.κ.

- **Διαστάσεις**

Καταγράφονται οι διαστάσεις του αντικειμένου (οι μέγιστες ορατές) σε μέτρα π.χ 1,00m ή 0,95m κ.λ.π

- **Βάρος**

Εάν υπάρχει η δυνατότητα ζύγισης ορισμένων αντικειμένων καταγράφεται εδώ το αποτέλεσμα.

- **Σύνολο**

Είναι ο κωδικός αριθμός ο οποίος προσδιορίζει το σύνολο στο οποίο ανήκει ένα αντικείμενο, π.χ ένα σύνολο φορεσιάς ή ένα σύνολο εργαστηρίου ή ένα σύνολο δωρεάς.

- **Άθροισμα**

Είναι ο κωδικός αριθμός ο οποίος προσδιορίζει τον αύξοντα αριθμό των μερών (αντικειμένων) που απαρτίζουν ένα σύνολο. Π.χ το πέμπτο (5^ο) αντικείμενο που συμμετέχει στο έβδομο (7^ο) χαρακτηρισμένο «σύνολο» της συλλογής

Σημ. :

- Τα «σύνολα» χαρακτηρίζονται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε συλλογής ή μουσείου
- Το «άθροισμα» δηλαδή τα μέρη του κάθε συνόλου μπορεί να ανήκουν και σε διαφορετικές κατηγορίες. Για παράδειγμα, τα σκουλαρίκια που συνοδεύουν την φορεσιά με αριθμό συνόλου 5 κι έχουν αριθμό αθροίσματος 8 ανήκουν στην κατηγορία «ΚΟΣΜΗΜΑ», ενώ το φουστάνι με αριθμό αθροίσματος 1, του ίδιου συνόλου (αριθμός 5) ανήκει στην κατηγορία «ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ».
- Η χρησιμότητα αυτών των παραμέτρων είναι να μπορεί ο χρήστης να βρίσκει αμέσως, δίνοντας τον κωδικό του «συνόλου», όλα τα αντικείμενα που αποτελούν το συγκεκριμένο σύνολο ή δίνοντας τον αριθμό του «αθροίσματος», ενός συνόλου να βρίσκει το συγκεκριμένο αντικείμενο.

- **Εθνοπολιτισμική ομάδα**

Καταγράφεται η ιδιαίτερη ομάδα η οποία κατασκεύασε ή χρησιμοποίησε το αντικείμενο (π.χ. Βλάχοι, Αρβανίτες, Σαρακατσάνοι, κ.λ.π). Επιλέγεται από κατάλογο που θα δημιουργηθεί με χρήση του συμβόλου, (+ σε κύκλο) που υπάρχει δεξιά.

- **Θέμα**

Αφορά κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του αντικειμένου (π.χ ανθρώπινη μορφή, πουλιά, καράβια κ.λ.π) ή δηλώνει εάν αυτό ανήκει σε μια συλλογή με συγκεκριμένο όνομα π.χ. ενδυματολογική συλλογή μόδας Μαργαρίτες. Επιλέγεται με δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

- **Τοπική ή άλλη ονομασία**

Είναι είτε η ονομασία του αντικειμένου όπως χρησιμοποιείται στην τοπική διάλεκτο της περιοχής απ' όπου προέρχεται είτε άλλη ταυτόσημη ονομασία. Επιλέγεται με δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί

- **Τεχνική**

Αφορά την τεχνική κατασκευής του αντικειμένου (π.χ. σ' ένα κέντημα υπάρχουν διάφορες βελονιές, όπως ριζοβελονιά, ανεβατό ή είναι κοφτό κ.λ.π σ' ένα πλεκτό δηλώνεται εάν είναι πλεκτό με βελονάκι ή βελόνα κ.ο.κ. Επιλέγεται με δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

- **Ύλη**

Δηλώνει τα υλικά από τα οποία είναι κατασκευασμένο το αντικείμενο (π.χ μαλλί, βαμβάκι, πλαστικό κ.λ.π). Επιλέγεται με δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

ΟΘΟΝΗ 2:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΧΡΗΣΗΣ – ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ

- **Κατασκευή**

Χώρα / Περιφέρεια : Αφορά την χώρα (εκτός Ελλάδας) ή το γεωγραφικό διαμέρισμα (για την Ελλάδα). Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί. Ο χειριστής μπορεί στο ίδιο σημείο να γράψει ή να διορθώσει ότι θέλει με το χέρι (όχι από κατάλογο). Εάν έχει γίνει μια επιλογή από κατάλογο κι είναι λανθασμένη, για να «ξεκλειδωθεί» χρειάζεται διπλό κλικ με το ποντίκι πάνω στο πεδίο – διαφορετικά δεν μετακινείται η εγγραφή του λανθασμένου στοιχείου. Αυτή η επιλογή ισχύει για όλα τα πεδία όπου υπάρχουν (...) κι επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού.

Νομός / Επαρχία : Αφορά το νομό και την επαρχία όπου κατασκευάστηκε το αντικείμενο. Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Πόλη : Αφορά την πόλη, το δήμο ή την κοινότητα κατασκευής. Επιλέγεται με F2 κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Χρόνος : Αναγράφεται η ημερομηνία ή η χρονική περίοδος ή η εποχή κατά την οποία κατασκευάστηκε το αντικείμενο (π.χ. 1950 ή 1980-1990 ή 19^{ος} α. κ.ο.κ.). Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Κατασκευαστής : Καταχωρούνται τα στοιχεία του κατασκευαστή, που μπορεί να είναι άτομο, ομάδα, βιοτεχνία, βιομηχανία κ.λ.π. Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

- **Χρήση**

Χώρα / Περιφέρεια : Αφορά την χώρα (εκτός Ελλάδας) ή το γεωγραφικό διαμέρισμα (για την Ελλάδα). Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Νομός/ Επαρχία : Αφορά το νομό και την επαρχία όπου χρησιμοποιήθηκε το αντικείμενο. Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Πόλη : Αφορά την πόλη, τον δήμο ή την κοινότητα όπου χρησιμοποιήθηκε το αντικείμενο. Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Χρόνος : Αναγράφεται η ημερομηνία ή χρονική περίοδος ή η εποχή κατά την οποία χρησιμοποιήθηκε το αντικείμενο (π.χ. 1950 ή 1980-1990 ή 19^{ος} α. κ.ο.κ.). Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Τρόπος χρήσης : είναι ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε το αντικείμενο στα διαφορετικά στάδια της ιστορίας του. Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί.

Λειτουργία : είναι ο σκοπός για τον οποίο χρησιμοποιήθηκε το αντικείμενο στα διάφορα στάδια της ιστορίας του, π.χ. για μεταφορά κρασιού ή νερού, για το μάζεμα του νήματος κ.λ.π.

- **Απόκτηση**

Καταγράφονται τα στοιχεία του τόπου όπου αποκτήθηκε το αντικείμενο (Κράτος, Περιφέρεια, Νομός, Επαρχία, Δήμος ή Κοινότητα - Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί), ο τρόπος με τον οποίο αποκτήθηκε το αντικείμενο (π.χ. Δωρεά, Αγορά, Ανταλλαγή κ.λ.π – Επιλέγονται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί), ο προκάτοχος του, (ο τελευταίος ιδιοκτήτης πριν το αντικείμενο περιέλθει στο μουσείο ή φορέα- Επιλέγεται με F2 ή δεξί κλικ του ποντικιού από κατάλογο που θα δημιουργηθεί) το παραστατικό απόκτησης (απόδειξη, τιμολόγιο κ.λ.π) κι η αξία του (εάν είναι γνωστή ή κατ' εκτίμηση).

ΘΘΟΝΗ 3:

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Περιγραφή : Γίνεται η σύντομη και περιεκτική περιγραφή του αντικειμένου σε ελεύθερο κείμενο
- Παρατηρήσεις : Ελεύθερο κείμενο σχετικά με το αντικείμενο. Π.χ. : Αγοράστηκε στο Μοναστηράκι ή Ανήκε στην προγιαγιά της δωρήτριας κ.ο.κ.
- Εικόνα ; Θέση για την φωτογραφία του αντικειμένου (Α/ Μ, έγχρωμη ή ψηφιακή). Επιλέγεται από «Επιλογή εικόνας»

ΘΘΟΝΗ 4:

ΘΕΣΕΙΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Περιέχονται όλα τα υπόλοιπα στοιχεία του αντικειμένου : **Θήκες** (Ήχους, Ταινίας, Video, Σχεδίου, Διαφανειών, Αρνητικών, Φωτογραφιών), **Θέσεις** (Αποθήκη, Έκθεση, Περιοδική Έκθεση, Δανεισμός, Συντηρητήριο, Εργαστήριο), **Φάκελοι** (Συντήρησης, Τεχνικός), **Έρευνα**(είδος και χρόνος έρευνας, Χρόνος σύνταξης, Ερευνητής, Συλλέκτης, Πληροφορητής, Συντάκτης), **Βιβλιογραφία** σχετική με το αντικείμενο, **Εκθέσεις** όπου έχει λάβει μέρος το αντικείμενο.

Τα πρόσωπα, η βιβλιογραφία κι οι εκθέσεις επιλέγονται με δεξί κλικ του ποντικιού από τον κατάλογο που θα φτιαχτεί γι' αυτά.

ΒΙΒΛΙΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Δημιουργεί Βιβλίο Εισαγωγής Αντικειμένων σε πίνακα. ανά έτος και κατηγορία. Εάν ένα αντικείμενο (καρτέλα) για κάποιο λόγο δεν έχει εισαχθεί, η θέση του παραμένει κενή, ώστε να μπορεί να συμπληρωθεί αργότερα και να τυπωθεί μόνο η συγκεκριμένη σελίδα κι όχι όλο το βιβλίο εισαγωγής εξαρχής.

ΕΡΕΥΝΑ

Το Πρόγραμμα «ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ», παρέχει την δυνατότητα επεξεργασίας των στοιχείων του σε ευρεία κλίμακα, ώστε ο χρήστης να μπορεί εύκολα να διορθώνει, να συμπληρώνει ή να αναζητά στοιχεία σχετικά με τα αντικείμενα του μουσείου ή φορέα.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ – ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Με την επιλογή ενός στοιχείου (π.χ. Χαρακτηρισμός) ή συνδυασμού στοιχείων (π.χ. Χαρακτηρισμό – Κατηγορία – Τόπος Κατασκευής) ο χειριστής μπορεί άμεσα να δει όλα τα αντικείμενα που σχετίζονται με τα στοιχεία που επέλεξε. Αν η επιλογή ξεκινήσει από στοιχείο που δίπλα υπάρχει το σύμβολο + μέσα σε κύκλο τότε είναι πιο γρήγορη.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ : ο χειριστής αναζητά **Γιλέκα** από την **Φλώρινα**. Κάνει τις ανάλογες επιλογές (Χαρακτηρισμός – Τόπος Κατασκευής ή Χρήσης), πατάει με το ποντίκι στο λήμμα «Εκκίνηση» κι εμφανίζεται ο κατάλογος όλων των γιλέκων Φλώρινας που

έχουν καταχωρηθεί σε ορισμένα στοιχεία της κάθε καρτέλας στην δεξιά πλευρά της οθόνης. Κάνοντας διπλό κλικ στην αριστερά πλευρά, πάνω στον αριθμό, εμφανίζεται η πλήρης καρτέλα του αντικειμένου. Στην θέση «Φίλτρο», εμφανίζονται όλες οι αντίστοιχες εγγραφές. Στο ίδιο πεδίο δίνεται η δυνατότητα εκτύπωσης της συγκεκριμένης λίστας. Με το «μηδενισμό» μπορεί ο χειριστής να περάσει σε άλλη αναζήτηση, χωρίς να χρειάζεται να βγει από το πεδίο.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ – ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Σ' αυτό το πεδίο ο χειριστής μπορεί να πραγματοποιήσει μαζικές διορθώσεις είτε με λεκτικό είτε με κωδικό σχεδόν σε όλα τα πεδία (Χαρακτηρισμός, Τεχνική, Ύλη κ.λ.π)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ : Πρέπει να διορθωθεί μια λανθασμένη εγγραφή ύλης σε διάφορες καρτέλες αντικειμένων. Δεν χρειάζεται ο χειριστής να κάνει αυτή την διόρθωση μεμονωμένα σε κάθε καρτέλα. Επιλέγει την λανθασμένη εγγραφή, κάνει την αλλαγή, πατάει «Εκκίνηση» κι αυτομάτως το λάθος διορθώνεται σ' όλες τις καρτέλες.

Στην θέση «ΦΙΛΤΡΟ» φαίνεται σε πόσες εγγραφές έγινε η αλλαγή, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα εκτύπωσης λίστας για να ελεγχθούν οι αλλαγές. Πατώντας στην θέση «Μηδενισμός» μπορεί ο χειριστής να προχωρήσει στην επόμενη αλλαγή χωρίς να χρειαστεί να βγει από το πεδίο.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ – ΦΙΛΤΡΑ

Μ' αυτή την επιλογή, ο χειριστής μπορεί να δημιουργήσει και να αποθηκεύσει ερωτήματα με σκοπό την αναζήτηση οποιαδήποτε εγγραφής έχει κάνει σε οποιοδήποτε πεδίο. Για παράδειγμα μπορεί να ζητήσει όλα τα αντικείμενα που έχουν αξία απόκτησης κάτω από 15.000 δρχ. και πάνω από 10.000δρχ. Ή όλα τα αντικείμενα που έχουν βάρος μεταξύ 7 και 10 κιλών. Ή όλα τα αντικείμενα που περιέχονται στις αποθήκες 1,7 και 10 κ.ο.κ.

ΑΡΧΕΙΑ

Εμφανίζονται όλες οι καταχωρήσει που έχουν γίνει στο συγκεκριμένο αρχείο που επιλέγει ο χειριστής, π.χ. Βιβλιογραφία, Εκθέσεις, Ύλη κ.λ.π

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ

Στο πεδίο αυτό δίνεται η δυνατότητα εκτύπωσης καταλόγων κατά σειρά εγγραφής ή αλφαβητικά για ορισμένα από τα πεδία (π.χ. Τεχνική, Χαρακτηρισμός, Κατηγορία, Τοπική ονομασία κ.λ.π)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Υπό κατασκευή. Όταν εγκατασταθεί η ειδική παράμετρος του προγράμματος. Θα μπορεί να δημιουργηθεί σελίδα στο Διαδίκτυο, όπου θα παρουσιάζονται στοιχεία των συλλογών που θα επιλέξει ο κάθε φορέας.

3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΑ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα τεθεί το θέμα της σπουδαιότητας της ανάπτυξης των Εθνογραφικών Μουσείων και ο ρόλος τους στην σύγχρονη κοινωνία.

Όταν αναλύει κανείς τα Μουσεία και την σχέση του με τον πολιτισμό, είναι αδύνατον να αποκλείει την σχέση και σύνδεση τους με την κοινωνία, τόσο για την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και την μελέτη του πολιτισμού ενός τόπου, όσο και για να καταστούν τα Μουσεία όργανα παιδείσεως στην υπηρεσία του κοινού.

Με βάση τα δεδομένα αυτά, στον τομέα της έρευνας η μελέτη του υλικού πολιτισμού στα Εθνογραφικά Μουσεία πρέπει να εντάσσεται οργανικά μέσα στο σύνολο μελέτης της κοινωνίας. Μέσα σε μια κοινωνία (κοινότητα) κανένα αντικείμενο δεν μπορεί να εξετάζεται απομονωμένο από τα άλλα υλικά φαινόμενα ή έξω από την μελέτη της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής ζωής κι οργάνωσης των ανθρώπων, στους οποίους ανήκουν τα αντικείμενα αυτά, της πίστης και του τρόπου συμπεριφοράς τους.

Το 1967 στο εναρκτήριο λόγο του στην έδρα της Λαογραφίας στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων ο καθηγητής Λουκάτος περιέγραφε την κατάσταση ως εξής : «Η εθνογραφική μέθοδος σπάνια εφαρμόστηκε στο χώρο της Ελληνικής Λαογραφίας και μάλιστα στην σπουδή του υλικού μας πολιτισμού. Συναισθηματική στις αφετηρίες της, ερασιτεχνική στις μεθόδους της, ψευδοαισθητική στις επιλογές και τις επιδιώξεις της, η συλλεκτική παλαιολατρεία που χαρακτηρίζει τις περισσότερες συλλογές, δημιούργησε και συνεχίζει να δημιουργεί συλλογές ατεκμηρίωτων αντικειμένων επιστημονικά προβληματικής αξίας».

Ένα Εθνογραφικό Μουσείο λοιπόν θα πρέπει να μεταφέρει με την μελέτη της παραδοσιακής κοινωνίας όλα τα πολιτιστικά στοιχεία που την συγκροτούν, εντάσσοντας ταυτόχρονα τον άνθρωπο μέσα στο γενικό πλαίσιο.

Είναι φανερό ότι τα Μουσεία που αντιμετωπίζουν το παρελθόν αγνοώντας το παρόν ή το μέλλον, δίνουν ψεύτικη εικόνα της ιστορίας του πολιτισμού ενός λαού μη περιλαμβάνοντας καθόλου τις κοινωνικές ανάγκες κι αλλαγές που δημιουργούνται μέσα στην κοινωνία αυτή. Με τις διαπιστώσεις αυτές γύρω από το θέμα κοινωνία-πολιτισμός βρισκόμαστε μπροστά στις νέες α αντιλήψεις, όπως διαγράφονται στον τομέα της Μουσειολογίας για την δημιουργία ενός «ζωντανού Μουσείου», όπου μέσα σ' αυτό και μέσα απ' αυτό θα μεταφέρουμε την γνώση του ανθρώπου ως κοινωνικού ατόμου, ως πολιτιστικού φορέα και ως πολίτη μέσα στην σύγχρονη κοινωνία.

Ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή καλύτερης πολιτιστικής πολιτικής από πλευρών Μουσείων και Πολιτείας. Ο πολιτισμός κι η εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρούνται ως ένα αδιαχώρητο σύνολο. Τα μουσεία βς χώροι όπου εκτίθενται τα αντικείμενα του πολιτισμού ενός τόπου πρέπει να καταστούν γι' αυτό όργανα συμπληρωματικής εκπαίδευσης και πολιτιστικής αυτογνωσίας. Για να επιτευχθεί αυτό είναι ανάγκη να υπάρξει σύντομη παιδευτική και πολιτιστική παρέμβαση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κανελλόπουλος Κανέλλος, Ταξινόμηση Λαογραφικών / Εθνολογικών Συλλογών και Κριτήρια Ταξινόμηση Μουσειακών Συλλογών, Εγχειρίδιο για την Τεκμηρίωση των Λαογραφικών Συλλογών, Ελληνικό Τμήμα του ICOM, 1998
- Κανελλόπουλος Κανέλλος, Πρόγραμμα Ηλεκτρονικής Τεκμηρίωσης Μουσειακών Συλλογών «ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ», Π.Α.Ι
- Καπλάνη, Γιαννούλα, Προβλήματα έρευνας στα Εθνολογικά Μουσεία: σκέψεις για την λειτουργία ενός ολοκληρωμένου Μουσείου, Πρακτικά Α΄ Συνάντησης Μουσειολογίας, Αθήνα, 1984.

Γ' ΜΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	Σελ. 31
ΜΕΡΟΣ Γ.1.: ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗΣ	Σελ. 33
ΜΕΡΟΣ Γ.2.: ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΛΙΝΑ – ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ	Σελ. 35
ΜΕΡΟΣ Γ.3.: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	Σελ. 37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ. 39

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

• ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Στην ανάπτυξη της Μουσειοπαιδαγωγικής καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος του ελληνικού Τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (International Council of Museums – I.C.O.M) που ιδρύθηκε το 1983 κι από την αρχή έστρεψε το ενδιαφέρον του στην ενδυνάμωση του εκπαιδευτικού ρόλου των μουσείων. Η στάση αυτή του Ελληνικού Τμήματος που υπήρξε αναμφισβήτητο αίτημα των καιρών τόσο σε ελληνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, δεν είναι ανεξάρτητη από την γενικότερη αντίληψη του διεθνούς αυτού οργανισμού για τα χαρακτήρα και το ρόλο των σύγχρονων μουσείων.

Το I.C.O.M ιδρύθηκε το 1946 από λίγους αρχικά επαγγελματίες – αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες, εθνολόγους, ιστορικούς της τέχνης, συντηρητές κ.λ.π – οι οποίοι ύστερα από πολλές συζητήσεις σχετικά με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς που είχε πληγεί από τον Β΄ παγκόσμιο Πόλεμο, συγκεντρώθηκαν για τον σκοπό αυτό στο Μουσείο του Λούβρου.

Λίγα χρόνια μετά, το 1951, UNESCO και I.C.O.M ξεκινούν από κοινού την «Σταυροφορία των Μουσείων» όπως οι ίδιοι την ονόμασαν, που ουσιαστικά σηματοδοτεί την αρχή της συνειδητοποίησης του εκπαιδευτικού ρόλου των μουσείων. Πραγματοποιούνται ειδικά σεμινάρια στο Brooklyn των Η.Π.Α. (1953), στην Αθήνα (1954), στο Rio de Janeiro (1958). Το σεμινάριο της Αθήνας που διήρκεσε έναν ολόκληρο μήνα, είχε ως θέμα «Ο ρόλος των μουσείων στην Εκπαίδευση». Οργανώθηκε με πρωτοβουλία του Βυζαντινού Μουσείου και με Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του τότε Διευθυντή του Γεωργίου Σωτηρίου. Είχε σημαντικό αντίκτυπο στον ζυγό της εποχής (εκτενή αποσπάσματα δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό του Ευάγγελου Παπανούτσου «Παιδεία και Ζωή»), ενώ θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα στην ιστορία του I.C.O.M. Τα σεμινάρια αυτά ακολούθησαν πλήθος άλλες δραστηριότητες με τον ίδιο προβληματισμό, που κατέληξαν το 1977 στην καθιέρωση της 18^{ης} Μαΐου ως Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, με κύριο σκοπό την επισήμανση του ευρύτερου κοινωνικού τους ρόλου.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι το I.C.O.M εν τω μεταξύ, επεξεργάστηκε μια «Σύσταση για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ώστε τα μουσεία να γίνουν προσιτά στο ευρύ κοινό». (Recommendation concerning the means of rendering Museums accessible to everyone). Η Σύσταση αυτή υιοθετήθηκε και προωθήθηκε από την UNESCO το 1976. Παράλληλα, το I.C.O.M προχώρησε στην συγκρότηση διεθνών επιτροπών, με σκοπό την μελέτη κι ανάπτυξη συγκεκριμένων επιμέρους τομέων της Μουσειολογίας. Μια από τις επιτροπές αυτές με αντικείμενο την «Εκπαίδευση και Πολιτιστική Δράση στα μουσεία» (Education and Cultural Action – C.E.C.A) συσπείρωσε όλους τους ενδιαφερόμενους σε παγκόσμιο επίπεδο και προώθησε σε σημαντικό βαθμό τη Μουσειοπαιδαγωγική Επιστήμη.

Στην Ελλάδα, το κύμα αμφισβήτησης και επαναδιαπραγμάτευσης, που άγγιξε πολλούς θεσμούς του πολιτισμού κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης, δεν άφησε ανεπηρέαστο και τον τομέα των μουσείων. Μέσα στο γενικότερο ενδιαφέρον για την μελέτη του νεοελληνικού πολιτισμού, αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον για την διάσωση της παράδοσης, ενώ η ίδρυση λαογραφικών «μουσείων» και η δημιουργία αντίστοιχων συλλογών σημείωσαν πραγματική έκρηξη.

Σταθμός στην δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να θεωρηθεί η οργάνωση της Έκθεσης «Παραδοσιακές Καλλιέργειες» στο Μουσείο Μπενάκη, που σημείωσε ιδιαίτερη επιτυχία, καθώς μάλιστα συνοδεύονταν από ειδικά έντυπα που απευθύνονταν στα παιδιά, προκειμένου να προσελκύσουν το ενδιαφέρον τους και να τα βοηθήσουν να προσεγγίσουν με τρόπο ευχάριστο και αποτελεσματικό τον παραδοσιακό πολιτισμό.

Ακολούθησαν το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα στο Ναύπλιο και το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης.

Εν τω μεταξύ η καθιέρωση των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από το Υπουργείο Παιδείας, η ενίσχυση αντιστοίχων προγραμμάτων από την νεοσύστατη τότε Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, σε συνδυασμό με την πίεση των ίδιων των σχολείων για τον σχεδιασμό ειδικά οργανωμένων επισκέψεων, έκαναν επιτακτική την ανάγκη να ξεκινήσει ο διάλογος για τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων και γενικότερα για την Μουσειοπαιδαγωγική.

Από πλευράς Υπουργείου Πολιτισμού ένα θετικό μήνυμα δόθηκε με την οργάνωση στην Αθήνα, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «Αθήνα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα πόλη της Ευρώπης 1985» της εκπαιδευτικής έκθεσης «Η γέννηση της γραφής» που σημείωσε ιδιαίτερη επιτυχία κι αποτέλεσε το έναυσμα για την ίδρυση του Κέντρου Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Διεύθυνσης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ.

Σε αυτό το διαμορφωμένο κλίμα σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της Μουσειοπαιδαγωγικής έδωσαν οι πρωτοβουλίες του Ελληνικού Τμήματος του I.C.O.M που κατάφερε να συγκεντρώσει γύρω από ένα τραπέζι διαλόγου μουσεία, δημόσια κι ιδιωτικά καθώς κι άλλους φορείς που ενδιαφέρονταν να οργανώσουν εκπαιδευτικά προγράμματα για την πολιτιστική κληρονομιά και την σύγχρονη τέχνη.

Πρώτο βήμα ήταν η δημιουργία μιας ομάδας εργασίας, η οποία λειτουργεί από το 1986 μέχρι σήμερα, με σκοπό την αλληλογνωριμία και την ανταλλαγή απόψεων για κοινά προβλήματα και προοπτικές. Το 1987 ο εορτασμός της Παγκόσμιας Ημέρας των Μουσείων, που αφιερώθηκαν στην Μουσειοπαιδαγωγική, έφερε για πρώτη φορά τους εργαζόμενους στα μουσεία και το ευρύ κοινό μπροστά σε νέους ορίζοντες.

Ακολούθησε το 1988 η οργάνωση στην χώρα μας (Ναύπλιο – Αθήνα) της ετήσιας Συνάντησης της Διεθνούς επιτροπής του I.C.O.M για την Εκπαίδευση και Πολιτιστική Δράση στα Μουσεία (Educational and Cultural Action – C.E.C.A), με την συμμετοχή πολλών Ελλήνων και ξένων συνέδρων. Η συνάντηση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ορόσημο.

Το Ελληνικό Τμήμα του I.C.O.M συμπληρώνει το 2005 είκοσι δύο χρόνια δημιουργικής παρουσίας στα μουσειολογικά πράγματα της χώρας. Ως τμήμα ενός Διεθνούς μη Κυβερνητικού Οργανισμού οφείλει να μεταφέρει την Διεθνή εμπειρία στην ελληνική πραγματικότητα, να συνδέσει την ελληνική επιστημονική κοινότητα με την διεθνή, να γίνει τελικά μια γέφυρα επικοινωνίας των πολιτισμών. Η Μουσειοπαιδαγωγική μπορεί να αποτελέσει αυτήν τη γέφυρα, που είναι, άλλωστε, αναγκαία στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες του 21^{ου} αιώνα.

Στο τρίτο μέρος της πτυχιακής μου εργασίας αναφέρομαι στο μουσείο που λειτουργεί ως χώρος παιχνιδιού και μάθησης, παραθέτω πληροφορίες για το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ» και για την οργάνωση εκπαιδευτικού προγράμματος σε μουσείο.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

1. ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗΣ

Το μουσείο ως χώρος παιχνιδιού και μάθησης και το πολιτιστικοπαιδαγωγικό δομικό δίκτυο είναι οι κεντρικές έννοιες γύρω από τις οποίες οργανώθηκε η «Παιδαγωγική Δράση» στο Μόναχο, ένας σύλλογος που υποστηρίζεται από την τοπική αυτοδιοίκηση. Ο σύλλογος αυτός προσφέρει μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '60 και χαρακτηρίζεται από την κριτική αντιπαράθεση του με την θεωρία και την πράξη της εκπαίδευση στην τέχνη, καθώς και με τις μουσειοπαιδαγωγικές πρωτοβουλίες της πόλης του Μονάχου, για τις οποίες εκφράζονται αντιρρήσεις όσον αφορά την έντονα θεσμοθετημένη συνεργασία μεταξύ μουσείου και σχολείου.

Σύμφωνα με την «Παιδαγωγική Δράση» η παραδοσιακή τέχνη δεν ταυτίζεται με την έννοια που υιοθετούν τα μέλη του συλλόγου αυτού για την τέχνη, διότι ο παραδοσιακός ορισμός αναφέρεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις και στα σημεία της μεγάλης ακμής της τέχνης.

Στους στόχους του συλλόγου εντάσσεται η προσφορά προγραμμάτων παιχνιδιού με βασικό στοιχείο την οικειοποίηση της καθημερινότητας, την κοινωνική και περιβαλλοντική εμπειρία, την αισθητική πράξη. Η κύρια συνιστώσα της πολιτιστικής αυτής πρωτοβουλίας είναι παιδαγωγική κι απευθύνεται σε παιδιά 6-14 ετών. Με αφετηρία την «Παιδαγωγική Δράση» δημιουργήθηκαν κι άλλες ανάλογες πρωτοβουλίες, όπως ο «Οδηγός Μουσειοπαιδαγωγικής» σύμφωνα με τον οποίο το μουσείο, έχοντας ως στόχο την εκπλήρωση δημοκρατικών συνθηκών, θα πρέπει να ανοιχτεί σε διαφορετικές ομάδες στόχους, άνοιγμα που προϋποθέτει όμως και διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης.

Σήμερα, ο παιδευτικός ρόλος του Μουσείου, που είχε ήδη υπογραμμιστεί από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, επαναδιατυπώνεται. Το Μουσείο δεν αντιμετωπίζεται πια ως ένας αμερόληπτος διδακτικός μηχανισμός που παρουσιάζει ουδέτερα τις αποδείξεις για την «αλήθεια» του κόσμου, που εικονογραφεί ευθύγραμμα τα σχολικά βιβλία, που εμφυτεύει γνώσεις σε παθητικούς δέκτες, που νομιμοποιείται να επιβάλλει αισθητικές αξιολογήσεις και κρίσεις.

Αντίθετα, σήμερα, ο παιδευτικός ρόλος του Μουσείου ανιχνεύεται στην δυνατότητα που παρέχει για πολλαπλές αναγνώσεις του υλικού πολιτισμού, στην δυνατότητα να προσφέρει στις διαφορετικές κατηγορίες κοινού τα κατάλληλα ερμηνευτικά εργαλεία για την κατανόηση των εκθεμάτων, στην δυνατότητα, τέλος να υποστηρίξει την κριτική γνώση.

Οι διαπιστώσεις αυτές επηρεάζουν καθοριστικά και το σχεδιασμό εκπαιδευτικών ερμηνευτικών δράσεων για το μαθητικό κοινό, είτε αυτές εκπορεύονται από τον ίδιο το μουσειακό οργανισμό, είτε σχεδιάζονται από τους εκπαιδευτικούς του Σχολείου. Τον επηρεάζουν, μάλιστα, ανεξάρτητα από το αν υλοποιούνται σε μουσειακούς χώρους που έχουν προσαρμόσει την εκθεσιακή τους πρακτική στην σημερινή συζήτηση για το Μουσείο ή σε μουσειακούς χώρους που αναπαράγουν πιο παραδοσιακά εκθεσιακά μοντέλα.

Οι οργανωμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε μουσεία διαθέτουν σαφώς προσδιορισμένο θέμα και στόχους, προκαθορισμένη δομή και διάρκεια, και σχεδιάζονται με γνώμονα της δυνατότητας και τις ανάγκες της εκάστοτε ομάδας εφαρμογής. Συνεπώς, ο σχεδιασμός τους προϋποθέτει τον εντοπισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε ομάδας, ώστε όχι μόνο να ικανοποιηθούν οι συγκεκριμένοι

μορφωτικοί στόχοι της δραστηριότητας, αλλά μέσα από μια δημιουργική κι ευχάριστη διαδικασία να προδιαθέτουν θετικά οι μαθητές και για επόμενες μουσειακές εμπειρίες. Καθώς, η έννοια του Μουσείου έχει διευρυνθεί για να συμπεριλάβει ποικίλους χώρους, που σχετίζονται με τα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος, η μουσειακή εκπαίδευση αποτελεί αντίστοιχα μια πρακτική που εφαρμόζεται πλέον σε χώρους όπως οι αίθουσες των μόνιμων και περιοδικών εκθέσεων, οι αρχαιολογικοί τόποι, τα μνημεία, οι παραδοσιακοί οικισμοί, το αστικό – δομημένο και το φυσικό περιβάλλον.

Οι μουσειακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες οργανώνονται γύρω από τα αντικείμενα. Το επιστημολογικό ενδιαφέρον για την χρήση των αντικειμένων στην διαδικασία της μάθησης διατυπώνεται ήδη από τον Μεσαίωνα, όταν Ο Θωμάς Ακινάτης υπογράμμισε ότι κάθε γνώση (*intelligibilia*) που δεν μπορούσε να υποστηριχθεί από την μελέτη των αντικειμένων (*sensibilia*) όφειλε να απορριφθεί. Έκτοτε, πολλοί φιλόσοφοι και παιδαγωγοί – όπως οι Bacon, Comenius, Rousseau και Dewey συνηγόρησαν υπέρ της φυσικής, πνευματικής, ηθικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών μέσω της εξάσκησης των αισθήσεων που βασίζεται στα αντικείμενα.

Είναι γεγονός ότι τα μουσεία προσφέρουν εμπειρίες που βασίζονται στην επαφή με τα πραγματικά τρισδιάστατα αντικείμενα, τα οποία σε αντίθεση με το γραπτό λόγο – έχουν την δύναμη να προκαλούν το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών, καθώς ερεθίζουν την φυσική περιέργεια και την εξερευνητική τους διάθεση. Η υλική υπόσταση των αντικειμένων παρέχει, επίσης, την αφετηρία για την κατανόηση αφηρημένων εννοιών, όπως ο χρόνος, η αλλαγή, η αυθεντικότητα, η σχέση αιτίας – αποτελέσματος.

Τα αντικείμενα μπορούν να μελετηθούν ως ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών. Όταν διατυπωθούν οι κατάλληλες ερωτήσεις τα αντικείμενα αποκαλύπτουν πληροφορίες για τις φυσικές τους ιδιότητες, την παραγωγή και την χρήση τους, τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους γίνονταν αντιληπτά από τα διαφορετικά κοινωνικά υποκείμενα. Αποκαλύπτουν, ακόμη, πληροφορίες, για την ιστορική διαδρομή που διένυσαν μέχρι τις μέρες μας, την χρήση και της αξία που προσέλαβαν στο πλαίσιο διαφορετικών κοινωνικών σχηματισμών. Η πολυσημία, άλλωστε, των αντικειμένων επιτρέπει να εξεταστούν σε ποικίλους συνδυασμούς και ενταγμένα από την ομαδοποίηση που υπαγορεύει η έκθεση στο Μουσείο.

Το Μουσείο μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού που επιχειρεί να υπερβεί τους περιορισμούς και τις περιχαρακώσεις του στενού αναλυτικού προγράμματος, του εκπαιδευτικού που αναζητά τρόπους για να ξεπεράσει την μηχανιστική πολυδιάσπαση των επιστημονικών πεδίων, του εκπαιδευτικού που αντιλαμβάνεται το ρόλο του όχι ως απλού αναμεταδότη πληροφοριών, αλλά ως παιδαγωγού που οδηγεί τους μαθητές του στα μονοπάτια της κριτικής γνώσης και μαθαίνει μαζί τους.

2. ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΛΙΝΑ – ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός αποτελεί ένα κοινό πρόγραμμα δράσης των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού, με φορέα υλοποίηση την Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Στην εξαετή πειραματική εφαρμογή του προγράμματος (1995-2001) συμμετείχαν 92 Δημοτικά Σχολεία (86 δημόσια και 6 ιδιωτικά) από την Ελλάδα και 2 Δημοτικά Σχολεία από την Κύπρο (Λευκωσία και Λεμεσός). Στα επιμορφωτικά του σεμινάρια πήραν μέρος 2.500 περίπου δάσκαλοι και εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων (Μουσικής, Εικαστικών, Φυσικής Αγωγής, Αγγλικών) εκδόθηκαν 350 τίτλοι βιβλίων (βιβλία του δασκάλου και του μαθητή), ενώ απευθύνθηκε συνολικά σε 20.000 περίπου μαθητές Δημοτικού Σχολείου. Την σχολική χρονιά 2001-2002 ξεκίνησε η πρώτη φάση της γενίκευσης του Προγράμματος σε όλα τα Δημοτικά Σχολεία της πόλης των Χανίων.

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ είναι ουσιαστικά, ένα πρόγραμμα εμπύχωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, που αποβλέπει στην ανάπτυξη της θετικής τους στάσης προς τον Πολιτισμό και την Τέχνη και τελικά στην αναγνώριση της παιδαγωγικής τους σημασίας. Η επιμόρφωση των δασκάλων στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ είναι πολύπλευρη, πολύτεχνη, έχει εργαστηριακή κυρίως μορφή κι αναπτύσσεται σε επάλληλους ή επιμορφωτικούς κύκλους, προκειμένου να καταστεί ο δάσκαλος όχι απλό ή ικανός χειριστής υλικών, αλλά συνειδητός γνώστης των μεθόδων κι εξερευνητής των μέσων που πρέπει να αναζητήσει, προκειμένου η διδακτικής του παρέμβαση να προκαλεί το συναίσθημα και την απόλαυση καλύπτοντας παράλληλα με πληρότητα και σαφήνεια τους διδακτικούς του στόχους.

Απώτερος παιδαγωγικός στόχος του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ είναι η ατμόσφαιρα της Τέχνης με την πολύτεχνη και πολύσημη έκφραση της, να πλουτίσει όχι μόνο τα άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος, αλλά και τις εκπαιδευτικές επισκέψεις, μετατρέποντας ολόκληρη την σχολική κοινότητα σε κοινότητα έκφρασης, επικοινωνίας και δημιουργικότητας. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις τέχνες τους υποδεικνύει, τελικά, νέα διδακτικά πρότυπα, τα οποία τους επιτρέπουν να παρεμβαίνουν στην καθημερινή διδακτική πράξη, αξιοποιώντας ποικιλία μεθόδων και εργαλείων, διευκολύνοντας την προσωπική ανακάλυψη, την συγκίνηση και την απόλαυση.

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός, από την πρώτη στιγμή, απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στην οργάνωση θεματικών επισκέψεων σε χώρους ιστορικής και πολιτισμικής αναφοράς (μουσεία, θέατρα, πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αρχοντικά κ.α.) καθώς και στην υιοθέτηση του πλησιέστερου χώρου ιστορικής αρχαιολογικής σημασίας, μετέχοντας στην δράση «Το σχολείο υιοθετεί ένα μουσείο».

Οι παραπάνω εκπαιδευτικές δραστηριότητες διέπονται από ένα πλαίσιο ενιαίας αντιμετώπισης της εμπειρίας «επίσκεψη σε ένα μουσείο» το οποίο αφενός καθορίζει τους στόχους και τις μεθόδους των επισκέψεων, αφετέρου διευκολύνει την σχεδίαση και υλοποίηση τους, παρέχοντας λύσεις και τεχνογνωσία σε κεντρικό επίπεδο. Έτσι, παράλληλα με τα όσα προγραμματίζονται ως δραστηριότητες «μέσα στην τάξη» και στο πλαίσιο της προσπάθειας να επικοινωνήσουν οι μαθητές με τα πρωτογενή στοιχεία της τέχνης (έργα τέχνης, χώρους καλλιτεχνικής έκφρασης, δημιουργούς), προβλέπονται δύο είδη επαφών : «οι μαθητές πηγαίνουν να συναντήσουν την τέχνη» και «η τέχνη πηγαίνει να συναντήσει τους μαθητές».

Στην δράση «οι μαθητές πηγαίνουν να συναντήσουν την τέχνη γίνονται επισκέψεις σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς, οι οποίοι ανήκουν ή γειτνιάζουν με την συγκεκριμένη περιοχή της σχολικής μονάδας. Οι επισκέψεις αυτές δεν είναι απλές ξεναγήσεις, έχουν δημιουργικό χαρακτήρα και βοηθούν το παιδί να βιώσει τον χώρο και να δεθεί συναισθηματικά μαζί του. Έτσι, πολλοί αρχαιολογικοί χώροι απροστάτευτοι ή «ξεχασμένοι» μπορούν να υιοθετηθούν από μαθητικές κοινότητες και να φροντίζονται σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες. Μετά την καταγραφή αυτών των χώρων σε βάση δεδομένων, συγκροτήθηκαν ομάδες εμπειρογνομόνων οι οποίες :

- Μελέτησαν σε κάθε χώρο την διαδικασία, τον τρόπο και το χώρο υποδοχής των μαθητών.
- Σχεδίασαν ειδικό πληροφοριακό έντυπο επίσκεψης, προσαρμοσμένο στις ανάγκες και δυνατότητες του κάθε σχολείου.
- Σχεδίασαν ειδικό έντυπο προτάσεων για προτεινόμενες σειρές θεμάτων επισκέψεων (π.χ. η πόλη στην Ιστορία, ο ναός μέσα στον χρόνο κ.λ.π)
- Σχεδίασαν τουλάχιστον ένα παιχνίδι – δραστηριότητα για κάθε χώρο.

Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίστηκε μια σειρά από ομοειδείς πολιτισμικές εμπειρίες για όλους τους μαθητές. Το δυναμικό στοιχείο της συγκεκριμένης πρότασης είναι ότι οι μαθητές δεν περιορίζονται στην γνωριμία με τον κάθε χώρο και τις ιδιαιτερότητες του, αλλά μπορούν να προσεγγίσουν βαθύτερους άξονες πολιτισμικού προβληματισμού. Μια τέτοια ομοιογενής αντιμετώπιση θα μπορούσε – και πρέπει – προοπτικά να αποτελεί κομμάτι της κατάρτισης των φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων των πανεπιστημίων, ώστε οι νέοι δάσκαλοι να είναι μεθοδολογικά προετοιμασμένοι να ενσωματώσουν στην διδακτική τους πρακτική τις παρεχόμενες ευκαιρίες για δημιουργικές επισκέψεις σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς.

Το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός, προσανατολισμένο στην προοπτική μιας νέας εκπαιδευτικής πρότασης, ερευνά κι αναλύει τα γνωστικά αντικείμενα, προβάλλοντας ως πρωτεύοντα στοιχεία της διδακτικής πράξης την ευχαρίστηση του παιδιού και του δασκάλου, την διέγερση και την αξιοποίηση της φυσικής περιέργειας και δημιουργικότητας του παιδιού, επιχειρώντας να αναπτύξει σε όσο το δυνατόν περισσότερα επίπεδα την ικανότητα του να εκφράζεται και να επικοινωνεί με το περιβάλλον του. ο πρωτότυπος, μοναδικός και πολυσήμαντος τρόπος που εκφράζει κάθε μορφή τέχνης συμβάλλει στην ελκυστικότητα αυτής της επικοινωνίας. Την πλουτίζει, της δίνει χρώμα, ήχο, κίνηση, εικόνα...

Της δίνει μέτρο, ρυθμό και λάμψη. Συνθέτει μια ατμόσφαιρα ποιότητας, πλαισιώνει αισθητικά το λόγο και ισχυροποιεί το μήνυμα. Είναι μια ακόμη ματιά στην επιστημονική γνώση. Πιο ζεστή και οικεία, αλλά εξίσου διερευνητική και αποκαλυπτική ματιά παγκόσμια και προσωπική.

Έτσι λοιπόν αποδεικνύεται επίκαιρη, για ακόμη μια φορά η σκέψη της Μελίνας Μερκούρη που σημείωνε ότι «αν επιτευχθεί η ευαισθητοποίηση του παιδιού στον πολιτισμό θα δημιουργηθεί μια άλλη κοινωνία, μια άλλη νοοτροπία, μια άλλη πολιτική.»

3. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Ήταν τα Χριστούγεννα του 1978 όταν ξεκίνησαν τα εκπαιδευτικά προγράμματα στην Ελλάδα. Στην λαογραφική συλλογή του Μουσείου Μπενάκη, με την ευκαιρία του Παγκοσμίου Έτους του παιδιού, οργανώθηκε εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά 7-12 χρόνων. Στόχος η επαφή με το μουσείο, η ανάπτυξη της παρατηρητικότητας και της κρίσης, η καλλιέργεια του καλλιτεχνικού αισθητήριου, η δημιουργικότητα.

Το 1995 που ξεκινά η εφαρμογή του πιλοτικού προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Μουσείου Μπενάκη αναλαμβάνει την μελέτη, τον προγραμματισμό και τον συντονισμό του τομέα της μουσειακής αγωγής. Θέμα, ο λαϊκός πολιτισμός, αποδέκτες οι μαθητές της Α΄ δημοτικού.

Μελετήθηκαν προσεκτικά οι στόχοι του προγράμματος και ειδικότερα η ενότητα «οι μαθητές πηγαίνουν να συναντήσουν την τέχνη» κι αποφασίστηκε ότι «η παραδοσιακή ζωή και τέχνη θα πρέπει να εφαρμοστεί σταδιακά. Οι μαθητές της Α΄ Δημοτικού θα μπορούσαν να έρθουν σε επαφή με τον πολιτιστικό τους περίγυρο και την τέχνη όταν θα έχουν ήδη ενταχθεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον. Αυτό σήμαινε ότι κατά το πρώτο διάστημα θα έπρεπε να αποφεύγονται οι οργανωμένες επισκέψεις σε μουσεία κι άλλα πολιτιστικά σημεία της κάθε περιοχής. Μολονότι, από το ΜΕΛΙΝΑ δινόταν προτεραιότητα στην κατά τόπους εφαρμογή των προγραμμάτων,. Θεωρήθηκε ότι θα ήταν χρήσιμο, στην πρώτη φάση, να δημιουργηθεί ένα αρχαιακό υλικό που θα κάλυπτε διάφορους βασικούς τομείς της παραδοσιακής τέχνης. Το υλικό αυτό θα ανήκε στο σχολείο, προς χρήση όλων των εκπαιδευτικών και κάθε χρονιά θα είχε την δυνατότητα να επεκτείνεται και σε άλλα θέματα.

Με αυτόν τον τρόπο θα καλύπτονταν σταδιακά, βασικοί τομείς του λαϊκού πολιτισμού,. Υπήρχε και υπάρχει πάντοτε η πεποίθηση ότι οι Έλληνες εκπαιδευτικοί δεν στερούνται φαντασίας και δημιουργικότητας αλλά κατάλληλου υλικού.

Στο πρώτο σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε για τους εκπαιδευτικούς, στην αρχή της χρονιάς, διαπιστώθηκε ότι εκείνο που κυρίως τους ενδιέφερε ήταν οι έτοιμες λύσεις. Περίμεναν κάτι πρωτότυπο, πλήρες και συγχρόνως εύχρηστο. Έγιναν προσπάθειες να εντοπισθούν σε κάθε περιοχή χώροι επισκέψιμοι, να εξετασθεί εάν λειτουργούσαν εκπαιδευτικά προγράμματα, πόσο διατεθειμένοι ήταν οι φορείς να δεχτούν σχολικές ομάδες, ποιες θεματικές ενότητες προσφέρονταν για τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας. Στην διεύρυνση των αρχείων σημαντική ήταν η βοήθεια της Διεύθυνσης Λαϊκού Πολιτισμού, καθώς και του κόμβου «Οδυσσέας» του Υπουργείου Πολιτισμού. Το Τμήμα Μπενάκη ήρθε σε επαφή με επτά λαογραφικά μουσεία που εφάρμοζαν ήδη προγράμματα και τους πρότεινε να αναλάβουν οι ίδιοι την δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού για τους μαθητές της περιοχής τους. Με μεγάλη προθυμία συνεργάστηκαν : στην Θεσσαλονίκη, το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονία – Θράκης, στο Ναύπλιο, το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, στην Αθήνα, το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, το Κέντρο Μελέτης της Νεότερης Κεραμικής και το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, στον Πειραιά, το Ναυτικό μουσείο, στο Ηράκλειο Το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, στην Λάρισα το Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο. Σε κάθε περιοχή κρίθηκε από το τμήμα απαραίτητη η επιτόκια επίσκεψη, ώστε να γίνει η τελική επιλογή των θεμάτων και να εξετασθούν όλες οι παράμετροι της εφαρμογής κάθε προγράμματος. Σε ορισμένες περιοχές ήταν φοβερά δύσκολη η εξεύρεση θεματικής ενότητας, η τελική όμως επιλογή βασίστηκε τόσο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής όσο και στην επιδίωξη να καλυφθούν διαφορετικοί τομείς του λαϊκού πολιτισμού.

Η επαφή με την παράδοση επιλέχθηκε να αρχίσει από τον εθνικό κύκλο. Πρώτη δραστηριότητα η **Σαρανταποδαρούσα**, που πρόσφερε στα παιδιά την δυνατότητα να προσεγγίσουν απλά την έννοια του χρόνου, να δραστηριοποιηθούν κατασκευάζοντας την, ενώ παράλληλα τους έδινε την ευκαιρία να το συζητήσουν με τους δικούς τους στο σπίτι και να αναζητούν παλιές οικογενειακές φωτογραφίες. Η **Σαρανταποδαρούσα** αγαπήθηκε ιδιαίτερα από τα παιδιά, όπως ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί στο δελτίο αξιολόγησης που συνόδευε όλα τα έντυπα που παραλάμβαναν.

Λίγο αργότερα, αποστέλλεται στα σχολεία ο εκπαιδευτικός φάκελος **Το Ελληνικό Δωδεκαήμερο**. Στόχος του φακέλου είναι να δοθεί στον εκπαιδευτικό η ευκαιρία να βρει συγκεντρωμένες πληροφορίες για τα χριστουγεννιάτικα ήθη και έθιμα, βιβλιογραφία αλλά παράλληλα και προτάσεις για το πώς θα μπορούσε να επεξεργαστεί το θέμα. Οι πιο επιτυχημένες δραστηριότητες αποδεικνύονται το πλάσιμο του χριστόψωμου, και οι καλικάντζαροι. Ενθουσιασμένοι οι εκπαιδευτικοί, λίγο μετά, στο σεμινάριο, αναφέρουν τα έθιμα του τόπου τους, προσθέτουν τις δικές τους εμπειρίες, διηγούνται πως το υλικό έγινε πηγή έμπνευσης για όλο το σχολείο, αλλά και για τις οικογένειες των παιδιών.

Απασχολούσε πάντα το Τμήμα η δημιουργία ενός βασικού υλικού για την παραδοσιακή ζωή και τέχνη. Έτσι, προετοιμάστηκε μια κασετίνα που περιείχε διαφάνειες, συνοδευτικό κείμενο με τίτλο : **Στου παππού και της γιαγιάς της γιαγιάς τα χρόνια** και βασική βιβλιογραφία. Το προσεγμένο υλικό συντελεί, όχι μόνο στην καλύτερη παρουσίαση ενός θέματος στα παιδιά, αλλά τονώνει και το δάσκαλο που «διψά» κυριολεκτικά για ποιοτική εκπαίδευση.

Και η επόμενη ενότητα δημιουργήθηκε για να καλύψει βασικούς τομείς της **Παραδοσιακής Τέχνης**. Επτά βιβλιάρια με πληροφοριακό υλικό και βιβλιογραφία, γράφτηκαν από λαογράφους, ιστορικούς τέχνης κι αρχιτέκτονες. Θέματα τους : η φορεσιά, το κέντημα, το κόσμημα, η ζωγραφική, η ξυλογλυπτική, η παραδοσιακή κι η νεοκλασική αρχιτεκτονική. Κι αυτή η σειρά αποδεικνύεται ένας πολύτιμος βοηθός για τους εκπαιδευτικούς που θέλουν να ασχληθούν ιδιαίτερα με το λαϊκό πολιτισμό.

Τα χελιδονίσματα, δραστηριότητα που βασιζόνταν στο έθιμο της χελιδόνας, την υποδοχή των χελιδονιών και της άνοιξης δηλαδή την 1^η Μαρτίου, είτε το υψηλότερο ποσοστό επιτυχίας. Τα έθιμα του Πάσχα αντιμετωπίστηκαν κι αυτά με ενθουσιασμό, τόσο από τους μαθητές όσο κι από τους εκπαιδευτικούς.

Την επόμενη σχολική χρονιά προστέθηκαν στο πιλοτικό Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ 30 ακόμη σχολεία, ενώ δημιουργήθηκαν 21 νέα εκπαιδευτικά προγράμματα από 5 λαογραφικά μουσεία. Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας – Θράκης, το κέντρο Μελέτης της Νεώτερης Κεραμικής, το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα και το Ιστορικό – Λαογραφικό Μουσείο Κορίνθου

Στο σύνθημα Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ : Εκπαίδευση – Πολιτισμός θα έπρεπε να προστεθεί κι ένα τρίτο σκέλος :

Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ : Εκπαίδευση – Πολιτισμός – Ανθρώπινες Σχέσεις, γιατί χωρίς τις ανθρώπινες σχέσεις το Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ θα είναι «χαλκός ήχων και κύμβαλο αλαλάζον».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κουβέλη Αναστασία, Η σχέση των Μαθητών με το Μουσείο Θεωρητική Προσέγγιση. Έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία, Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 2000
- Μπελεσιώτη – Ψαρράκη Νίκη, «Το πιλοτικό Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ για το Λαϊκό Πολιτισμό» στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. Εκπαίδευση – Λαϊκός Πολιτισμός, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ – ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ, Αθήνα 2000
- Παϊζής Νίκος «Πορεία και προοπτικές του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ – Εκπαίδευση και Πολιτισμός» Στο Μουσείο – Σχολείο, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων – Υπουργείο Πολιτισμού. Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) Ελληνικό Τμήμα, Δημοτικό Μουσείο Καβάλας, Αθήνα 2002
- Τσιτούρη Αμαλία «Το μουσείο ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης» στο Μουσείο – Σχολείο, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Υπουργείο Πολιτισμού. Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) Ελληνικό Τμήμα, Δημοτικό Μουσείο Καβάλας, Αθήνα 2002
- Χατζηνικολάου «Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων και η Μουσειοπαιδαγωγική» στο Γ. Κοκκίνου Ε. Αλεξάκη (επιμέλεια) Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στην Μουσειακή Αγωγή, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002.

Δ' ΜΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ	Σελ 42
ΜΕΡΟΣ Δ.1.: ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ	Σελ 44
ΜΕΡΟΣ Δ.2.: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: «ΦΥΣΗ, ΠΟΛΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ»	Σελ 51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	Σελ 54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ 55

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Τα μουσεία, σαν συνέχεια της προσπάθειας προσέλκυσης του ευρύτερου κοινού κι ιδιαίτερα των νέων, εφάρμοσαν, εδώ και αρκετά χρόνια, τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Η επαφή με τον πολιτισμό και την τέχνη, η ευαισθητοποίηση σε θέμα πολιτισμικής κληρονομιάς, η ανάπτυξη του καλλιτεχνικού αισθητηρίου, επιδιώκονται με την βοήθεια εκπαιδευτών, χωρίς άσκοπες περιπλανήσεις μέσα στο μουσειακό χώρο και βαρετές διαλέξεις μπροστά από τα εκθέματα. Οι μαθητές καλούνται να δώσουν τις προσωπικές τους ερμηνείες, να προβληματιστούν, να ανταλλάξουν απόψεις με τον εκπαιδευτικό, τους συμμαθητές και τον εκπαιδευτή του Μουσείου, να εμπνευστούν και να δημιουργήσουν.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχία μιας σχολικής επίσκεψης, σε ένα μουσείο είναι ο προκαθορισμός των στόχων, ο έγκαιρος προγραμματισμός, η κατάλληλη προετοιμασία, η συνεργασία Μουσείου – Σχολείου σε πολλά επίπεδα. Τα τμήματα εκπαιδευτικών προγραμμάτων των μουσείων σχεδιάζουν προγράμματα, παράγουν εκπαιδευτικό υλικό, δημιουργούν μουσειοσκευές, λειτουργούν εργαστήρια κι οργανώνουν σεμινάρια για θέματα μουσειακής αγωγής, η εκπαιδευτική όμως κοινότητα θα πρέπει να είναι πρόθυμη κι έτοιμη να αξιοποιήσει όλες αυτές τις δυνατότητες που της παρέχονται, ενώ παράλληλα οι εκπαιδευτές των μουσειακών είναι σκόπιμο να παρακολουθούν από κοντά τις αλλαγές που σημειώνονται στο χώρο της εκπαίδευσης. Θα πρέπει να είναι ευέλικτοι και να δίνουν στον εκπαιδευτικό την ευκαιρία για μια συνεχή και γόνιμη συνεργασία. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων βασίζονται στην αμφίδρομη σχέση του Σχολείου και του Μουσείου.

Είναι πλέον σαφές, ότι ο χρόνος μιας σχολικής επίσκεψης σε ένα μουσείο δεν θα πρέπει να αναλώνεται σε άσκοπες περιπλανήσεις, αλλά ούτε και σε πολύωρες ξεναγήσεις, αναλυτικές απαριθμήσεις ιστορικών γεγονότων, χρονολογικές και τυπολογικές προσεγγίσεις και ενδελεχή ανάγνωση των επεξηγηματικών πινακίδων του Μουσείου.

Οι μουσειοπαιδαγωγοί είναι άτομα ειδικά εκπαιδευμένα ώστε να φέρνουν σε επαφή τους νέους με τα υλικά τεκμήρια του ανθρώπου που εκτίθενται στα μουσεία. Γνώστες παιδαγωγικής και ψυχολογίας, απευθύνονται στα παιδιά με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ηλικίας τους. Ακολουθώντας συχνά τις μεθόδους της μαιευτικής και της αυτοαποκάλυψης, σχεδιάζουν κι εφαρμόζουν προγράμματα που προτρέπουν τους μαθητές να παρατηρήσουν, να υποθέσουν, να συγκρίνουν, να φανταστούν, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να δημιουργήσουν. **Πόσους μουσειοπαιδαγωγούς, όμως μπορεί να έχει ένα μουσείο; Πόσα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι δυνατόν καθημερινά να πραγματοποιούνται για να καλύψουν όλες τις ανάγκες της εκπαίδευσης;**

Ο σχεδιασμός προγραμμάτων και δραστηριοτήτων που θα εφαρμόζουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ίσως πρέπει να είναι η μελλοντική επιδίωξη των εκπαιδευτικών τμημάτων των μουσείων. Ο κάθε εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να προμηθευτεί κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό πριν από την επίσκεψη του στο χώρο. Το υλικό αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει εισαγωγικά κείμενα, πληροφορίες για το ίδιο το Μουσείο, την ιστορία του και τις συλλογές του, αφίσες, καταλόγους εκθέσεων, διαφάνειες, βιντεοταινίες, CD-Rom, φυλλάδια με δραστηριότητες,

προτάσεις για χειροτεχνίες. Ακόμα θα ήταν ενδιαφέρον να δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό, εφόσον το επιθυμεί, να σχεδιάσει την δική του πορεία στο χώρο.

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε ένα μουσείο δεν είναι τίποτα άλλο από μια προσπάθεια αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων που εκπέμπει το ίδιο κι οι συλλογές του. η παραδοχή της πολυσημίας των αντικειμένων του κι η δυνατότητα του κάθε μαθητή να θέτει τα δικά του ερωτήματα και να δίνει τις δικές του ερμηνείες είναι αυτό που το χαρακτηρίζει. Η κατάλληλη προετοιμασία των εκπαιδευτικών κι ο σωστός σχεδιασμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι τα στοιχεία εκείνα που αναμφίβολα μπορούν να δώσουν καρπούς. Η γνωστή και παλιά συνταγή του «ξεναγού» ίσως να λύσει προσωρινά το πρόβλημα της αμηχανίας του εκπαιδευτικού μπροστά από τα εκθέματα, θα στερήσει όμως την ομάδα από την ενεργό συμμετοχή και θα μετατρέψει το μαθητή σε παθητικό δέκτη της βαρετής ιστορίας ενός ακόμη «μουσείου». Παράλληλα, η μέθοδος της ταχύρυθμης πολιτιστικής εκπαίδευσης στα μουσεία είναι καιρός πια να εγκαταλειφθεί. Οι μαθητές δεν «λούζονται» στο φως της καλλιτεχνικής ευαισθησίας απλά και μόνο μπαινοβγαίνοντας από το ένα μουσείο στο άλλο. Ο πολιτισμός και η τέχνη δεν διδάσκονται πια στα μουσεία, βιώνονται μέσα από πολλές και διαφορετικές διαδικασίες.

Οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται σε καθημερινή σχεδόν επαφή με τους μαθητές τους, γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες τους και μπορούν μαζί να ανακαλύψουν τους θησαυρούς ενός μουσείου και να γνωρίσουν την αισθητική απόλαυση και την χαρά της δημιουργίας, εφαρμόζοντας προγράμματα σχεδιασμένα από το Μουσείο ή και από τους ίδιους.

Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο Μουσείο πρέπει να είναι σχεδιασμένες ώστε να προκαλούν στους μαθητές το ενδιαφέρον, να έχουν αυξανόμενη δυσκολία, να μην βασίζονται μόνο στην προηγούμενη γνωστική εμπειρία τους, αλλά να αξιοποιούν στοιχεία της προσωπικότητάς τους.

Τα μουσεία έχουν ανοίξει τις πόρτες τους στο εκπαιδευτικό και έχουν όμως την δική τους γλώσσα, το δικό τους λεξιλόγιο. Και η εκπαιδευτική κοινότητα ακολουθεί τους προσωπικούς της ρυθμούς και κανόνες. Η σωστή συνεργασία Μουσείου και Σχολείου, η καλή διάθεση, ο σωστός σχεδιασμός κι από τις δύο πλευρές ίσως λύσει το αδιέξοδο που έχει και πάλι δημιουργηθεί από την πληθώρα των σχολικών επισκέψεων στα μουσεία. Οι εκπαιδευτικοί είναι οι κατεξοχήν κατάλληλοι για να φέρουν σε επαφή τους μαθητές τους με τον κόσμο των μουσείων. Οι εκπαιδευτές των μουσείων θα πρέπει να τους στηρίζουν με κάθε τρόπο σε αυτήν την προσπάθεια. Ο σωστός σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η δημιουργία εύληπτου και μελετημένου εκπαιδευτικού υλικού από τα εκπαιδευτικά τμήματα των μουσείων αφενός και η κατάλληλη προετοιμασία και η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευτικών, αφετέρου, θα συντελέσουν θετικά ώστε να επιτευχθεί ο κοινός τους στόχος : η ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς σε θέματα πολιτισμού και η δημιουργία ανθρώπων που εκτός από το να γνωρίζουν, μπορούν να παρατηρούν, να υποθέτουν, να συγκρίνουν, αν φαντάζονται, να αισθάνονται και να δημιουργούν. Ανθρώπων που μπορούν να ονειρεύονται.

ΜΕΡΟΣ Δ΄

1. ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου, που ξεκίνησαν το 1979, μέσα από την συγκέντρωση της σχετικής βιβλιογραφίας, την προβολή διαφανειών, την επιτόπια παρατήρηση και τα εργαστήρια, γίνονται μέσο διερεύνησης, όπου συνδυάζεται η θεωρία με την πράξη, η γνώση με την ψυχαγωγία, η εκπαίδευση με την δημιουργία.

Η μεγάλη συμμετοχή των παιδιών οδήγησε στην δημιουργία του Σταθμού, χώρου αφιερωμένου στο παιδί, ο οποίος στεγάζεται στην αποθήκη του παλιού σιδηροδρομικού σταθμού που παραχωρήθηκε από το Δήμο Ναυπλίου. Αυτός ο μοναδικός και πρωτοποριακός για τα ελληνικά πράγματα χώρος, ερεθίζει, γοητεύει και τους μεγάλους, προκαλεί το βλέμμα, την φαντασία, την μνήμη. Ενταγμένος οργανικά στην καθημερινότητα των παιδιών της πόλης, αποτελεί μέρος της ζωής τους, πλαίσιο των παιχνιδιών τους, «πεδίο δράσης» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα οποία συμμετέχουν, χώρο ο οποίος φιλοξενεί τις κατασκευές – παιχνίδια τους, στην βάση μιας συνεχούς ανανέωσης. Αυτή η σταθερή, βιωματική, πολυσήμαντη σχέση των παιδιών με το «Σταθμό», σε συνδυασμό με τον όλο σχεδιασμό και το «στήσιμο», του αναιρούν την – όποια – στατικότητα που χαρακτηρίζει ένα μουσειακό περιβάλλον όπου εκτίθενται αντικείμενα, προσδίδοντας στο «Μουσείο,» αυτό την υπόσταση και την δυναμική ενός ζωντανού κυττάρου προσωπικής και συλλογικής έκφρασης.

Αυτή την αντίληψη, που αρνείται ένα δεδομένο, καθορισμένο, «περιχαρακωμένο», χώρο – περιβάλλον, ήρθε να υπηρετήσει με τον δικό της αποτελεσματικό τρόπο και η «Πλαγγόνα», το παιχνίδι- γλυπτό, έργο της γλύπτριας Μαρίας Λοϊζίδου. Έργο – πρόκληση κι άσκηση για τα παιδιά, προετοιμάζοντας τα για την είσοδο τους στο Μουσείου η «Πλαγγόνα» σηματοδοτεί την «πορεία» για το «Σταθμό». Με άξονα ένα πυκνό πλέγμα σχέσεων που καλούνται να αναπτύξουν με το γλυπτό- παιχνίδι, τα παιδιά εμπλέκονται σε ένα «δρώμενο» μέσα από το οποίο πλουτίζουν τις οπτικές, απτικές και κινησιακές εμπειρίες τους, αποκτούν μια νέα συνείδηση του σώματος τους – αυτόνομα αλλά και σε σχέση με το χώρο και βιώνουν την τέχνη άμεσα, αβίαστα, δημιουργικά.

Οι θεματικοί άξονες των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων είναι οι εξής :

Ο λαϊκός πολιτισμός

Η Μουσειολογία – έρευνα

Η πόλη του Ναυπλίου και

Ο νομός Αργολίδας

Συστατικά στοιχεία των Προγραμμάτων είναι η μαγεία το παιχνιδιού, η δύναμη του βιώματος, η ευχαρίστηση της εμπειρίας, το αίσθημα, η χαρά, η γνώση.

Εκπαιδευτικά Προγράμματα για σχολεία

Απευθύνονται όχι μόνο στα σχολεία του Ναυπλίου αλλά και της Πελοποννήσου και όλης της Ελλάδας. Για τα σχολεία πραγματοποιούνται τέσσερα Προγράμματα τα ακόλουθα :

A. «Φτιάχνοντας το ύφασμα»

Από τον προϊστορικό άνθρωπο και το δέρμα ζώου, περνάμε στην τεχνική του κετσέ και στην συνέχεια στην δημιουργία του υφάσματος μέσα από την ύφανση. Το ύφασμα είναι στην αρχή όμορφο (χιτώνας) και στην συνέχεια μεταβάλλεται σε σχηματισμένο ένδυμα (τουνίκα, δαλματική, πουκάμισο). Το νεοελληνικό «πουκάμισο» αποτελεί απαραίτητο τμήμα για όλες τις τοπικές μας φορεσιές. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα διαρκεί μιάμιση ώρα και απευθύνεται σε παιδιά του Δημοτικού. Επίσης αναφέρεται σε μόνιμη έκθεση του Ιδρύματος και επιδιώκει να εκτιμήσει το παιδί τα δημιουργήματα των χεριών.

B. Ελάτε να περιγράψουμε το Σταθμό

Το Πρόγραμμα αυτό διαρκεί μιάμιση ώρα κι απευθύνεται επίσης σε παιδιά του Δημοτικού. Αρχίζει με το εκπαιδευτικό παιχνίδι «Πλαγγόνα». Ακολουθεί βιντεοταινία και σχετική ιστορία, μέσω της οποίας τα παιδιά μιμούνται στις βασικές έννοιες της τέχνης (σημείο, περίγραμμα, όγκος κ.λ.π). Στην συνέχεια, υπάρχει ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι με βάση τα αντικείμενα του Σταθμού, το οποίο οδηγεί τα παιδιά σε μια ασυνείδητη γνώση μιας βασικής μουσειολογικής εργασίας, της καταγραφής του μουσειακού υλικού.

Γ. Το Ναύπλιο στο 19^ο αιώνα

Στο Πρόγραμμα αυτό έχουμε την πλατιά έννοια του ορισμού του μουσείου, την Πόλη - Μουσείο. Το Πρόγραμμα άρχισε το 1991 και γίνεται σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς της Αργολίδας που ανήκουν στο Σεμινάριο «Φίλοι του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος». Η συνεργασία αυτή είναι εάν από τα αποτελέσματα του Σεμιναρίου «Μουσείο και σχολείο, στο Ναύπλιο το 1991». Περιλαμβάνει τέσσερα υποπρογράμματα, δύο για το Δημοτικό, ένα για το Γυμνάσιο κι ένα για το Λύκειο. Παρέχεται ενημερωτικό και εποπτικό υλικό με βιβλιογραφία. Το Πρόγραμμα αυτό μπορούν να το εφαρμόσουν και μόνοι τους οι εκπαιδευτικοί στην βάση του υλικού που τους χορηγείται.

Δ. Εκπαιδευτικά Προγράμματα για τα παιδιά του Ναυπλίου.

Γίνονται στο σταθμό κάθε απόγευμα όλη την σχολική χρονιά και απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 5-6 ετών. Τα θέματα είναι πολλά και διάφορα, κινούνται όμως πάντα στους άξονες που προαναφέρθηκαν. Ενδεικτικά, θα γίνει σύντομη αναφορά στα Προγράμματα «Η Βυζαντινή κεραμική και αρχιτεκτονική» και η «συντήρηση» το οποίο επεκτάθηκε και στην συντήρηση των μνημείων του Ναυπλίου. Στα Προγράμματα αυτά υπάρχει θεωρητική κάλυψη του θέματος (βιβλιογραφία, διαφάνειες, επιτόπια παρατήρηση) και πρακτική εφαρμογή (εργαστήρι).

Εκπαιδευτικός φάκελος – Πρόγραμμα «Τα καλύτερα μας»

Το Πελοποννησιακό Ίδρυμα, με αφορμή τον εορτασμό των 25 χρόνων, δημιουργεί μια νέα έκθεση με τα καλύτερα κομμάτια των συλλογών του. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κι αναπτύσσεται σε δύο ενότητες, η μια εκ των οποίων εξελίσσεται στο Μουσείο κι η άλλη στο σχολείο. Το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Μουσείου συνεργάζεται με ειδικούς

επιστήμονες που, μαζί με τον μουσειοπαιδαγωγό, σχεδιάζουν κι υλοποιούν τον εκάστοτε εκπαιδευτικό κύκλο. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η εναλλαγή προσώπων και μεθοδολογίας. Στα παραδείγματα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που ακολουθούν, γίνεται κατανοητός ο εκπαιδευτικός στόχος του ΠΛΙ, που είναι η προσέγγιση των παιδιών με το Μουσείο και με τον νεοελληνικό πολιτισμό, μέσα από την ψυχαγωγία και την δημιουργία.

Μεθοδολογία του προγράμματος

Στο μουσείο

1^η φάση : τα παιδιά όταν φτάσουν στο Μουσείο, και αφού τα καλωσορίσουμε στο χώρο- συζητούν για την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται η έκθεση του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος και μέσα από αυτή για το λαϊκό πολιτισμό.

2^η φάση : τα παιδιά ανεβαίνουν στον 1^ο όροφο του Μουσείου και συζητούν για το θέμα της έκθεσης «Τα καλύτερα του ΠΛΙ» Χωρίζονται σε ομάδες των 5 παιδιών και η κάθε ομάδα παραλαμβάνει κάρτες με τα εκθέματα. Οι κάρτες είναι διαφορετικές για την κάθε ομάδα.

Περπατώντας στην συνέχεια στον εκθεσιακό χώρο, προσπαθούν να αποκαλύψουν και να συγκρίνουν τα εκθέματα των καρτών με αυτά των προθηκών. Οι κάρτες δεν φωτογραφίζουν τα εκθέματα, αλλά αποτυπώνουν λεπτομέρειες των αντικειμένων, ώστε τα παιδιά να παρατηρήσουν, να ανακαλύψουν και να ταυτίσουν.

3^η φάση : μετά την ολοκλήρωση της αναζήτησης των εκθεμάτων τα παιδιά ,με την βοήθεια του μουσειοπαιδαγωγού ανασυνθέτουν τον εκθεσιακό χώρο, ταυτίζοντας τις κάρτες με τα αντικείμενα.

4^η φάση : Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται με την δημιουργία μιας μικρής ιστορίας από την κάθε ομάδα, στο πίσω μέρος της κάρτας, αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκθεμάτων.

Στο Μουσείο τα παιδιά, μέσα από το παιχνίδι της ανακάλυψης και της ταύτισης γνωρίζουν τα εκθέματα και παράλληλα παρακολουθούν τις πολλαπλές παραμέτρους του «καλύτερου».

Η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται και για τον εκθεσιακό χώρο του 2^{ου} ορόφου του Μουσείου.

Στο σχολείο

1^η φάση : στην προθήκη από χαρτόνια (που υπάρχει μέσα στο φάκελο), τα παιδιά δημιουργούν στην τάξη μια δική τους προθήκη με αντικείμενα που σχεδιάζουν ή συνθέτουν από εκείνα που επέλεξαν ως τα «καλύτερα» εκθέματα του ΠΛΙ.

Η σύνθεση μπορεί να γίνει με την τοποθέτηση των καλύτερων εκθεμάτων του Μουσείου μέσα στην δική τους προθήκη, φωτογραφημένα ή σχεδιασμένα από τα ίδια τα παιδιά. Μπορούν επίσης να κοπούν από περιοδικά ή εφημερίδες τα αντίστοιχα

αντικείμενα, αλλά και να χρησιμοποιηθεί μεικτή τεχνική, δηλαδή φωτογραφία – σχέδιο – απόκομμα ή ότι προκύψει από την φαντασία και την ευρηματικότητα των παιδιών.

Δίπλα από το έκθεμα τα παιδιά αιτιολογούν με ένα μικρό κείμενο τους λόγους που το επέλεξαν ως καλύτερο, από όσα είδαν και γνώρισαν στο Μουσείο.

Στην επιλογή του υλικού που θα χρησιμοποιηθεί, αλλά και στην σύνθεση, μπορεί να βοηθήσει ο δάσκαλος/ η δασκάλα των τεχνικών, αν το σχολείο διαθέτει ανάλογη ειδικότητα.

2^η φάση : όταν ολοκληρωθεί η σύνθεση της προθήκης, τα παιδιά την φωτογραφίζουν και η φωτογραφία στέλνεται στο Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΠΛΙ, συνοδευόμενη από παρατηρήσει και σχόλια για τον εκπαιδευτικό φάκελο – πρόγραμμα.

Η μεθοδολογία του προγράμματος μπορεί να εφαρμοστεί από το σχολείο και για άλλα θέματα, όπως π.χ : «Τα καλύτερα της πόλης μου», «Τα καλύτερα της σχολικής ή καθημερινής μου ζωής», «Τα καλύτερα των σχολικών μου βιβλίων»κ.α.

Στην ενότητα που αναπτύσσεται στο σχολείο, τα παιδιά εισέρχονται στην διαδικασία «θυμάμαι εγώ- θυμόμαστε όλοι μαζί» ενώ παράλληλα αποσαφηνίζουν την έννοια του «καλύτερου».

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Παιχνίδια με πηλό»

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Παιχνίδια με πηλό» πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2002 στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος. Συμμετείχαν 20 παιδιά ηλικίας 7-10 ετών κι είχε διάρκεια 8 ωρών.

Ο πηλός ήταν ένα υλικό πολύ σημαντικό και συνυφασμένο με την καθημερινή ζωή σε παλιότερες εποχές, αντίθετα από σήμερα. Τα παιδιά σήμερα περιβάλλονται είτε από βιομηχανικά κεραμικά προϊόντα είτε αντιμετωπίζουν τα κεραμικά ως διακοσμητικά ή μουσειακά αντικείμενα. Ο προβληματισμός που τέθηκε εξ' αρχής, ήταν πως θα γίνει δυνατό τα παιδιά να προσεγγίσουν το υλικό αυτό και τις παλιές του σημασίες και πως αυτή η προσέγγιση θα σήμαινε κάτι στην δική τους καθημερινότητα.

Κυρίαρχο ρόλο στην ζωή των παιδιών παίζει το παιχνίδι και γι' αυτό επιλέχθηκε ως κεντρικός θεματικός άξονας του προγράμματος. Τα παιδιά στην πρώτη και δεύτερη συνάντηση κατασκεύασαν, με την βοήθεια των εκπαιδευτών, παιχνίδια από πηλό εμπνευσμένα από παλαιότερες εποχές : κούκλες, κουδουνίστρες, ζωάκια και σείστρα. Τα παιχνίδια αυτά επιλέχθηκαν με γνώμονα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα ίδια τα παιδιά είτε ως μουσικά όργανα, είτε ως μέσα δραματοποίησης σε ένα παραμύθι με μουσική και λόγο. Επίσης, ήρθαν σε επαφή με πήλινα παιχνίδια από άλλες χώρες, επιλεγμένα κι αυτά ώστε να χρησιμοποιηθούν στην ιστορία (νεροσφυρίχτρες, οκαρίνες, κουδουνίστρες, τύμπανα, τουμπερλέκια)

Στην τρίτη συνάντηση, τα παιδιά συμμετείχαν στο δραματοποιημένο παραμύθι χωρισμένα σε ομάδες ανάλογα με τα αντικείμενα που κρατούσαν και με τα οποία παρήγαγαν ήχο. Θέμα του παραμυθιού ήταν μια απλή ιστορία : δύο φίλοι, ο σκαντζόχοιρος και το φεγγάρι τσακώνονται, επειδή ο σκαντζόχοιρος κορόιδεψε το φεγγάρι, για κάποια πήλινα αστεράκια που το φεγγάρι είχε φτιάξει. Το φεγγάρι φεύγει και το ζωάκι, αφού κατάλαβε το λάθος του, ψάχνει να το βρει. Στην πορεία του συναντάει τις ομάδες των παιδιών που το βοηθούν να βρει το φεγγάρι και να συμφιλιωθούν.

Μέσα από την κατασκευή παιχνιδιών και την χρήση τους έγινε προσπάθεια τα παιδιά να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν την σημασία της κατασκευής παιχνιδιών από απλά υλικά και με την φαντασία τους, όπως γινόταν παλιά.

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με ένα παιχνίδι στο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Ναυπλίου. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες. Ο ένας εκπαιδευτής με την πρώτη ομάδα στην αίθουσα με τα προϊστορικά κεραμικά του Μουσείου, και ο δεύτερος με την άλλη ομάδα στην αίθουσα με τα ευρήματα ιστορικών χρόνων, ασχολήθηκαν με την ερμηνεία της μορφής, της χρήσης και της σημασίας των πήλινων εκθεμάτων. Στην συνέχεια, οι ομάδες άλλαξαν αίθουσες και τους δόθηκαν σύγχρονα αντικείμενα τα οποία έπρεπε να τα αντιστοιχίσουν με τα αρχαία (πλαστική κουτάλα- αρύταινα, βιβλίο – πινακίδες Γραμμικής Β, κούκλα – νευρόσπαστο, κοσμηματοθήκες – πυξίδες κ.λ.π). Ακολουθώντας τον τρόπο σκέψης με τον οποίο προσέγγισαν τα ευρήματα της δικής τους αίθουσας εφάρμοσαν αυτήν τους την εμπειρία στην άλλη αίθουσα του Μουσείου, σε ευρήματα που δεν είχαν ξαναδεί. Καταργήθηκαν για λίγο οι γυάλινες προθήκες του Μουσείου και τα αρχαιολογικά ευρήματα ξανάγιναν στα μάτια των παιδιών χρηστικά αντικείμενα και συνδέθηκαν με τα σύγχρονα πράγματα και τις σύγχρονες ανάγκες.

Το σκεπτικό αυτού του εκπαιδευτικού προγράμματος θα μπορούσε να εξηγηθεί με τα λόγια του Π. Πρεβελάκη **στο χρονικό μιας πολιτείας**.

«Γράφω όλα τούτα κι έχω τον φόβο μέσα μου μήπως ο σημερινός που δεν τα ξέρει τα καταφρονέσει και βρει πως είναι χαμένος κόπος να τα διαβάσει. Όμως εκείνος που ξαστοχά την ίδια την ζωή, που είναι καμωμένη από τον αγώνα των ανθρώπων και τα μεράκια τους. Η ιστορία που γράφουν τα χαρτιά να την διαβάζουν στα σχολεία είναι ένα τίποτα μπροστά στον καθημερινό ιδρο που χύσαν οι άνθρωποι πάνω στα σύνεργα και στα υλικά της δουλειάς τους για να γεμίσουν τον κόσμο πλούτη και ομορφάδες(...). Γι' αυτό, που μιλώ μονάχα για τις τέχνες και τα σύνεργα των αλλοτινών, μου φαίνεται πως γυρίζω πίσω και τους πετυχαίνω πάνω στην ζωή τους και μπαίνω μέσα στην ψυχή τους όπως καμία ιστορία των πολέμων δεν θα μ' έμπαζε».

Η συμμετοχή του ΠΛΙ στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ

Πρόγραμμα 1^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Καρπενήσι
- **Χώρος επίσκεψης :** Δήμος Καρπενησίου Ευρυτανίας
- **Θεματική ενότητα :** Κτηνοτροφική ζωή
- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Γεύσεις από γάλα
- **Σχολικό έτος α' εφαρμογής :** 1996-1997
- **Δραστηριότητα :** τα παιδιά γνωρίζουν την διαδικασία παραγωγής του γάλακτος και των παραγωγών του, μαθαίνοντας ταυτόχρονα ορισμένα πράγματα για την κτηνοτροφία που υπήρξε σημαντικότετος κλάδος της οικονομικής ζωής του τόπου και εξακολουθεί να παίζει σπουδαίο ρόλο. Η παρασκευή και η συσκευασία του δικού τους γιαουρτιού, τους προσφέρει την χαρά της δημιουργίας ενός δικού τους προϊόντος.

Πρόγραμμα 2^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Καλαμάτα
- **Χώρος επίσκεψης :** Λύκειο των ελλήνιδων Καλαμάτας ΔΕΠΑ Καλαμάτας
- **Θεματική ενότητα :** Ενδυμασία
- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Τι χορό να κάμω που παπούτσια δεν φορά
- **Σχολικό έτος α΄ εφαρμογής :** 1996-1997
- **Δραστηριότητα :** γνωριμία με υποδήματα τοπικών ενδυμασιών αλλά και με επαγγέλματα που χάνονται (τσαγκάρηδες) μέσα από ένα οδοιπορικό που συνοδεύεται από λαϊκές παροιμίες. Το παιχνίδι με τις κάρτες βοηθάει τα παιδιά να παρατηρήσουν και να απομνημονεύσουν ευχάριστα πολύτιμα στοιχεία της λαϊκής μας παράδοσης.

Πρόγραμμα 3^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Λευκάδα
- **Χώρος επίσκεψης :** Δημοτική Βιβλιοθήκη, Λαογραφικό Μουσείο Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος «Ορδεύς»
- **Θεματική ενότητα :** Μουσική
- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Η μαντολινάτα
- **Σχολικό έτος α΄ εφαρμογής :** 1997-1998
- **Δραστηριότητα :** στο όμορφο νησί της Επτανήσου, το τραγούδι είναι δεμένο με την ίδια την ζωή. Οι Λευκαδίτες, μικροί και μεγάλοι τραγουδούν σερενάτες και αρέκιες, ενώ η μαντολινάτα περιδιαβαίνει τα καντούνια του νησιού. Η «μαντολινάτα» δίνει ερεθίσματα για την δημιουργία μουσικών σχημάτων από τα παιδιά του σχολείου.

Πρόγραμμα 4^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Νεάπολη (Βάτικα)
- **Χώρος επίσκεψης :** Δήμος Νεάπολης Λακωνίας
- **Θεματική ενότητα :** Επικοινωνία – Ναυσιπλοΐα
- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Θάλασσα – ο μόνος δρόμος
- **Σχολικό έτος α΄ εφαρμογής :** 1996-1997
- **Δραστηριότητα :** Η ακτοπλοΐα αποτελεί από τα τέλη του περασμένου αιώνα σημαντικό μέσο μετακίνησης ανθρώπων και εμπορευμάτων. Η γνωριμία με τα πρώτα πλοία και τους πρώτους Πελοποννήσιους караβοκύρηδες γίνεται μέσα από το φυλλάδιο της Νεάπολης, μιας περιοχής για την οποία η θάλασσα ακόμη και σήμερα αποτελεί τον κυριότερο δρόμο επικοινωνίας. Τα παιδιά γνωρίζουν την σχεδία – την οποία και κατασκευάζουν τα ίδια- την τριήρη, τα ιστιοφόρα, τα ατμοκίνητα, και τα πιο σύγχρονα πλοία, αλλά και τον σπουδαίο ρόλο που παίζει η θάλασσα στην χώρα μας.

Πρόγραμμα 5^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Λεωνίδιο
- **Χώρος επίσκεψης :** Δήμος Λεωνιδίου Κυνουρίας, Τοπικό Ιστορικό Αρχείο Λεωνιδίου
- **Θεματική ενότητα :** Έθιμα - Πάσχα

- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Το αερόστατο της Ανάστασης
- **Σχολικό έτος α΄ εφαρμογής :** 1996-1997
- **Δραστηριότητα :** γνωριμία με το μοναδικό αναστάσιμο έθιμο του αερόστατου, μέσα από την διαδικασία κατασκευής του άλλοτε και σήμερα. Με την βοήθεια των σχημάτων, τα οποία δίνουν αναλυτικά τα στάδια κατασκευής, και του ειδικού χαρτιού που περιέχεται στο φυλλάδιο, τα παιδιά μπορούν να δημιουργήσουν το δικό τους μικρό αερόστατο.

Πρόγραμμα 6^ο

- **Περιοχή υλοποίησης του προγράμματος :** Λεχαινά
- **Χώρος επίσκεψης :** Δήμος Λεχαινών Ηλείας
- **Θεματική ενότητα :** Έθιμα – Αποκριά
- **Τίτλος εκπαιδευτικού προγράμματος :** Το μήνυμα της Μπούλας
- **Σχολικό έτος α΄ εφαρμογής :** 1996-1997
- **Δραστηριότητα :** Η «τσετιά» με τους «γκότσηδες» και τις «μπούλες» της περιόδου των απόκρεω, γίνεται παιχνίδι χαρτοκοπτικής και ανταλλαγής μηνυμάτων που φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τον τοπικό εθιμικό κύκλο.

2) ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: «ΦΥΣΗ, ΠΟΛΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ»

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα: «Φύση, πόλη, ανθρώπινες μορφές» έλαβε χώρα στον εκθεσιακό χώρο του «Σταθμού» από το Δεκέμβριο του 2003 μέχρι τον Ιούνιο του 2004. Τη συνολική του επιμέλεια φρόντισε η υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Π.Λ.Ι. κ. Πόπη Ζάχου – Καλκούνου, η οποία συνεργάστηκε με ανθρώπους αρμόδιους και κατάλληλους για την κάθε ενότητα του προγράμματος.

Προσωπικά, είχα την τύχη να βιώσω την εφαρμογή της ενότητας: «Ήχοι της φύσης». Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα στηρίχτηκε στην ιδέα της διεθνούς πιανίστριας κ. Λήδας Μασούρα που σε συνεργασία με τη μουσικό κ. Μαριέττα Κανδυλάκη δημιούργησαν ένα πλήρως οργανωμένο κι αξιοθαύμαστο μουσικό δρώμενο που απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας 5-14 ετών. Το πρόγραμμα διήρκεσε 6 μέρες και περιελάμβανε: κινητικά παιχνίδια, μίμηση ήχων, κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων όπως: καμπάνας, τύμπανου και ξύστρας. Τα παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών είχαν την ευκαιρία ν' ασχοληθούν με τη μουσική σε πρακτικό επίπεδο, ερχόμενα σε επαφή με τη φωνητική σκάλα, ακούγοντας και μελετώντας έργα μεγάλων συνθετών και δημιουργώντας τα δικά τους προσωπικά, μουσικά κομμάτια που παρουσίασαν σε μια μικρή συναυλία στο χώρο του Ωδείου.

Τα παιδιά επιδόθηκαν με ιδιαίτερο ζήλο στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων κι η εφαρμογή του συγκεκριμένου μουσικού προγράμματος αποτέλεσε μια ξεχωριστή εμπειρία και μια πρώτη επαφή με τον ξεχωριστό κόσμο της μουσικής και της εικαστικής δημιουργίας.

Μεθοδολογία του προγράμματος

1^η μέρα:

Τα παιδιά της πρώτης ομάδας ηλικίας 5-7 ετών γνωρίζονται με την κ. Λήδα Μασούρα και τον κ. Γιάννη Νόνη, δάσκαλο του Ωδείου μ' έναν πρωτότυπο και ξεχωριστό τρόπο, λέγοντας τα ονόματά τους τραγουδιστά, με τη συνοδεία της κιθάρας. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τους ήχους που γίνονται αντιληπτοί από τους ανθρώπους και σχετίζονται με τη φύση και τα παιδιά αποδίδουν κάποιους ήχους φωνητικά και με τις κινήσεις του σώματός τους.

Επίσης, παίζουν ένα παιχνίδι που συνδέεται με το χορό και τη μουσική. Όταν ακούνε τη μουσική χορεύουν, όταν παύει ν' ακούγεται, σταματάνε. Στη συνέχεια πειραματίζονται με τα μουσικά όργανα που υπάρχουν στο χώρο το «Σταθμού» χτυπώντας τα δυνατά και σιγανά. Η πρώτη μέρα εφαρμογής του προγράμματος ολοκληρώνεται μ' ένα παιχνίδι από την Ισπανία. Η εμψυχώτρια κάνει νύξη για την Ισπανία, απευθύνοντας ερώτηση στα παιδιά σχετική με τις γνώσεις τους για τη συγκεκριμένη χώρα. Κατόπιν, δείχνει φωτογραφία όπου παιδιά από την Ισπανία κρατούν πανιά στα οποία έχουν μέσα πάνινες κούκλες που πετάνε ψηλά, προσέχοντας να μην τους πέσουν κάτω. Το **el pelele** (η ονομασία του παιχνιδιού, μεταφράζεται η κούκλα) ζωντανεύει στο Ναύπλιο φέρνοντας τα νήπια σε επαφή με έθιμα άλλων χωρών.

2^η – 3^η μέρα:

Οι επόμενες μέρες στοχεύουν στη δημιουργικότητα των παιδιών κι αφιερώνονται στην κατασκευή απλών, αυτοσχέδιων οργάνων με την υπόδειξη και τη βοήθεια των εμψυχωτών. Τα όργανα που κατασκευάζονται είναι τα τύμπανα, οι καμπάνες και οι ξύστρες.

Στα τύμπανα και στις καμπάνες βασικό υλικό είναι οι πήλινες γλάστρες. Τα παιδιά αφού ζωγραφίσουν τη γλάστρα ακολουθούν την εξής διαδικασία:

- για τα τύμπανα: μόλις η γλάστρα στεγνώσει, τα παιδιά παίρνουν κομμάτι από δέρμα που έχει πλυθεί και στεγνώσει καλά. Το στερεώνουν πάνω στην επιφάνεια της γλάστρας και μ' ένα κομμάτι από χοντρό σκοινί το δένουν γύρω – γύρω με τη βοήθεια των υπεύθυνων του προγράμματος.
- για τις καμπάνες: από το κάτω μέρος της πήλινης γλάστρας που είναι ανοιχτό περνάμε ένα μεγάλο σκοινί με μια χάντρα. κρατάμε το σκοινί από πάνω κι από κάτω κι όπως η χάντρα χτυπάει στα τοιχώματα της πήλινης γλάστρας, γίνεται αντιληπτός ο ήχος της καμπάνας.
- στις ξύστρες: χρησιμοποιήθηκαν ξυλάκια από σουβλάκι, πολύχρωμες χάντρες και φελλός. Στο μυτερό μέρος από το σουβλάκι τα παιδιά εφάρμοσαν φελλό που είχαν ζωγραφίσει με νερομπογιές πρωτύτερα. Στη συνέχεια, πέρασαν πολύχρωμες χάντρες μέχρι να καλυφθεί όλη η επιφάνεια ενώ ένα άλλο ξυλάκι με μια και μοναδική χάντρα χρησίμευσε για να ξύνει, την επιφάνεια της πρωτότυπης αυτής ξύστρας.

4^η μέρα:

Η συγκεκριμένη μέρα κύλησε με ακρόαση τραγουδιών που περιείχαν κελάρυσμα ποταμού, φουρτουνιασμένη θάλασσα και φωνές πουλιών. Τα παιδιά μιμήθηκαν τη φωνή του κούκου και συμμετείχαν σε παιχνίδι δραματοποίησης. Κάποια από αυτά έγιναν δέντρα, τα υπόλοιπα κούκοι. Οι κούκοι ήταν κρυμμένοι πίσω από τα δέντρα και κάθε φορά που άκουγαν τη φωνή του συγκεκριμένου πουλιού εμφανίζονται και τη μιμούνταν.

Εξάσκησαν έτσι την προσοχή τους στο άκουσμα συγκεκριμένων ήχων και στη διάκριση αυτών. Στην συνέχεια, πειραματίστηκαν με τα μουσικά όργανα, χτυπώντας τα με συγκεκριμένο ρυθμό κι ερχόμενα σε μια πρώτη επαφή με βασικές έννοιες της μουσικής

5^η – 6^η μέρα:

Τις δυο τελευταίες μέρες στην υλοποίηση του προγράμματος συμμετείχε η μουσικός κ. Μαριέττα Κανδηλάκη. Εδώ επιτεύχθηκε ο άριστος συνδυασμός της μουσικής και των εικαστικών. Η δραστηριότητα ξεκίνησε με την αφήγηση αυτοσχέδιου παραμυθιού που είχε ως βασικό πρωταγωνιστή τη σμέρνα. Στο ταξίδι της μέσα στη θάλασσα, το συγκεκριμένο ψάρι, συνάντησε κι άλλα ψάρια, μικρά ή μεγάλα. Στην πλοκή της ιστορίας συμμετέχουν τα παιδιά εκφράζοντας τις προσωπικές τους ιδέες για τα ψάρια που βρήκε στο δρόμο της η σμέρνα και με τις κινήσεις των χεριών τους, μιμούνται τις κινήσεις των ψαριών. Κατά την αφήγηση του παραμυθιού, ακούγεται μουσική σχετική με τις κινήσεις της σμέρνας και τα παιδιά μιμούνται στο σωστό συγχρονισμό κίνησης – μελωδίας.

Στη συνέχεια, χωρίζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων και ζωγραφίζουν τα ψάρια που ανέφεραν σε μεγάλα χαρτόνια. Την τελευταία μέρα κι αφού ολοκληρώσουν τις ζωγραφιές τους, τα παιδιά αντιστοιχούν τα ψάρια με τα μουσικά όργανα αναφορικά με την κίνηση των ψαριών, π.χ. για τη φάλαινα που είναι μεγάλη και κινείται βαριά, προτείνεται η σιγανή κίνηση του ταμπουρίνου. Η εμψυχώτρια αφηγείται ξανά την ιστορία κι όταν εμφανίζεται κάποιο ψάρι, το παιδί που έχει το αντίστοιχο μουσικό όργανο το χτυπάει όσες φορές του υποδειξεί. Στο τέλος, ένα παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του «μαέστρου»... υποδεικνύοντας με όποιο τρόπο θέλει τη σειρά εμφάνισης των παιδιών.

Η όλη δραστηριότητα περιέχει και δραματοποίηση που γίνεται με τη βοήθεια γαλάζιου πανιού που αναπαριστά τη θάλασσα της κατάλληλης μουσικής και των παιδιών που αναπαριστούν τις κινήσεις της σμέρνας ανάλογα με τη μουσική που ακούνε. Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα κλείνει με το αποχαιρετιστήριο παιχνίδι του «κρυμμένου θησαυρού». Ο «κρυμμένος θησαυρός» αποτελείται από παιδικά αυτοκόλλητα που τα παίρνει το παιδί που θα τα βρει. Ο θησαυρός κρύβεται σε μέρος που αποφασίζει η ομάδα. Το παιδί που θεωρείται ο εξερευνητής προσπαθεί να τον βρει με τη βοήθεια των μουσικών οργάνων που κρατάνε οι υπόλοιποι παίχτες. Όταν τα παιδιά χτυπάνε δυνατά τα όργανα, σημαίνει ότι ο «εξερευνητής» βρίσκεται κοντά στο στόχο του ενώ όταν τα χτυπάνε σιγανά, πρέπει να καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια.

Έτσι, ολοκληρώνεται η εφαρμογή ενός καταπληκτικού εκπαιδευτικού προγράμματος που κατά κύριο λόγο βασίστηκε στη μουσική κι επιχείρησε μια πρώτη επαφή των παιδιών με τη συγκεκριμένη τέχνη. Νομίζω ότι από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στο χώρο των μουσείων, ελάχιστα σχετίζονται με τη μουσική. Το συγκεκριμένο που παρακολούθησα, θεωρώ ότι πέτυχε τους στόχους του με την υλοποίηση δραστηριοτήτων οικείων, ευχάριστων και προσαρμοσμένων στην ηλικία και στα ενδιαφέροντα των νηπίων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που με βοήθησαν στην ολοκλήρωση της εργασίας μου.

Κατά πρώτο λόγο, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους επόπτες καθηγητές. Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον κ. Δεληγιάννη Δημήτριο, Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και τον κ. Σακκή Δημήτριο, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την τιμή που έκαναν ν' αναλάβουν τη μελέτη της εργασίας μου.

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω θερμά, τον κύριο Κανελλόπουλο Κανέλο, για την ευκαιρία που μου έδωσε να πραγματοποιήσω την εργασία μου στους χώρους του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος και για όλη τη συμπαράσταση και βοήθεια που μου προσέφερε κατά την παραμονή μου στο Ναύπλιο.

Πολλές ευχαριστίες οφείλω στην κ. Ζάχου – Καλκούνη Πόπη, που μου επέτρεψε να συμμετάσχω στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο χώρο του «Σταθμού» και την κ. Παπαδοπούλου Μαρία για τον πολύτιμο χρόνο που μου αφιέρωσε δίνοντάς μου τις απαραίτητες πληροφορίες για την εργασία μου.

Επιπλέον θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την κ. Μασούρα Λήδα, τον κ. Νόννη Γιάννη και την κ. Κανδηλάκη Μαριέττα που τόσο απλόχερα μου πρόσφεραν τη βοήθειά τους κατά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού τους προγράμματος.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στη Διοίκηση του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος που μου επέτρεψε την ελεύθερη μετακίνησή μου σ' όλους τους χώρους του Μουσείου και για το δανεισμό των απαραίτητων βιβλίων.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και όλους τους δικούς μου ανθρώπους για τη στήριξη και τη συμπαράστασή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δεληγιάννης Δημήτριος, *Περί Μουσείων, Σημειώσεις για το μάθημα Μουσειακή Εκπαίδευση*, Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2001.
- Καλκούνου Πόπη, «Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Π.Λ.Ι.», στο Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, Εκπαίδευση – Λαϊκός Πολιτισμός, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ, Αθήνα 2000.
- Κουβέλη Αναστασία, «Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα» στο Η Σχέση των Μαθητών με το Μουσείο, Θεωρητική Προσέγγιση, Έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία, Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 2000.
- Μπελεσιώτη – Ψαρράκη Νίκη, «Σχεδιασμός Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων στο Μουσείο» στο Μουσείο – Σχολείο, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Υπουργείο Πολιτισμού. Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) – Ελληνικό Τμήμα. Δημοτικό Μουσείο Καβάλας, Αθήνα 2002.

ПАРАРТИМА

1. ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ «ΕΥΣΤΡΑΣ»

3. ΤΥΜΠΙΑΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΝΗΠΙΑ

4. ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ: «ΔΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΚΟΥΚΟΙ»

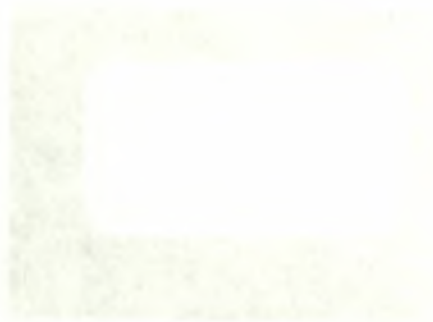
**5. ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ:
«ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΣΜΕΡΝΑΣ»**

6. ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ ΜΕ ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

7. ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΑΙ ΤΟΥ «ΚΡΥΜΜΕΝΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ»

ψ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072297